

Liperin Myllymiljö

Suppea rakennushistoriallinen selvitys

Tilaaja

Aavakax Oy

Meijeritie 1, Liperi

Työryhmä

Annamari Kärki, yrittäjä

Anne Vänskä, yrittäjä

Jukka-Pekka Kärki, RI, rakennusterveysasiantuntija

Karri Vaakanainen, RI, RA Vaaka-Ark Oy

Ajankohta

Kesäkuu 2021-Helmikuu 2022

Sisällys

1	Johdanto	5
2	Tehtävä	6
3	Kohde	7
4	Myllymiljöönä osana Liperin kirkonkylää	9
	4.1. Liperin Osuusmeijerin synty ja historia	9
	4.2 Meijerin kehityksen aikaa 1960 - 1980.....	11
	4.3 1980 -luvulta nykyaikaan	13
	4.4 Mylly osana Osuusmeijerin toimintaa	16
	4.5 Alueen muita toimintoja historian valossa.....	16
5	Nykytilanne	16
	5.1 Alueen kaava, nykytilanne	17
	5.2 Vireillä oleva osayleiskaava ja asemakaavamuutos	18
	5.3 Rakennukset	20
6	Konttori/toimisto- ja asuinrakennus (nro 1), rakennustunnus 102404859J, 1a	21
	6.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	21
	6.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	22
	6.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio	29
7	Vanha toimisto-asuinrakennus (nro 2), 102404851L, 1b	30
	7.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	30
	7.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	31
	7.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio	34
8	Myymäälä-varasto (nro 6), rakennustunnus 102404869V, 1g	36
	8.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	36
	8.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	37
	8.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio	42
9	Meijeri (nro 3), rakennustunnus 102404857F, 1c	44
	9.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	44
	9.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	45
	9.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio	57
10	Juustola (nro 4), sijaitsee tontilla 426-405-32-63	60
	10.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	60
	10.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	61

10.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio.....	61
11 Lämpökeskus (nro 5), rakennustunnus 102404871X, 2 sijaitsee tontilla 426-405-32-62.....	63
11.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	63
11.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	64
11.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio.....	64
12 Hakevarasto ja varasto (nro 8), varastorakennus, 3b	65
12.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	65
12.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	66
12.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio.....	67
13 Hakevarasto (nro 8), varastorakennus, 3a (sijaitsee tontilla 426-405-32-62)	67
13.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	67
13.2 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio.....	68
14 Mylly (nro 7).....	69
14.1 Rakennetyypit ja talotekniikka	69
14.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet	70
14.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio.....	74
15 Nykytila alueesta	76
16 Johtopäätökset	76
17 Liitteet.....	76
18 Lähdeluettelo.....	77

1 Johdanto

Alue on historiallisesti tunnettu Liperin Osuusmeijerin toiminnasta. Toiminta alkoi samalla markkinointinimellä vuonna 1906 Osuusmeijerin ensimmäisen oman meijerirakennuksen valmistuttua. Meijerin lisäksi alueella ovat toimineet osuuskunnan mylly ja juustola oheistoimintoinen. Juustolassa valmistettiin maankuulua punaista, vahattua edamia.

Nykyisellä kaavalla suojeltu meijerirakennus oli toiminnassa aina vuoteen 2005 ollen yksi Liperin suurimmista työllistäjistä. Rakennus seisoo edelleen majesteettisena alueen keskeisellä paikalla, aivan rannan tuntumassa, ja luo siten vahvan leimansa ympäristöönsä.

Myllytoiminta Kirkkolahden rannalla koki historiansa aikana kolme tuhoa. Vuonna 1927, jolloin mylly toimi sittemmin meijerinä tunnetussa rakennuksessa, tulipalo tuhosi suuren osan myllystä. Vuonna 1962 mylly tuhoutui täysin tulipalossa. Nopean uudisrakentamisen jälkeen uusi myllyrakennus aloitti toimintansa 1963. Mylly ehti valloittaa laajasti kotimaan markkinaa ja saavuttaa niin leipomoiden kuin kuluttajien luottamuksen. Luomutuotteiden valmistus alkoi jo 1990-luvun alussa. Myllyssä tuotettiin myös rehuja.

Kuva: Liperin Osuusmeijerin myllyn palosta 5.2.1962. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Liperin Osuuskunta sulautui perustettavaan Osuuskunta Itämaitoon vuonna 2010 ja toimi osuuskuntapohjalta vuoteen 2019, jolloin se siirtyi yksityisomistukseen viimeisenä osuuskuntamuotoisena myllynä. Uusi Liperin Mylly Oy ehti toimintansa aikana uudistaa

perinteitä ja valtakunnallisilla markkinoilla tunnettua toimintaa laajasti, kunnes sähkölaitteista lähtenyt tuli tuhosi myllyn kolmannen ja viimeisen kerran 5.6.2020. Alue kokonaisuudessaan siirtyi Aavakax Oy:n omistukseen lokakuussa 2020.

Osuuskuntahistoriansa myötä alueen tunnettuus on lähialueilla varsin laaja. Lähes jokaisesta liperiläisestä perheestä ja suvusta löytyy joku, joka on työskennellyt vuosikymmenten aikana alueella tai vähintään toimittanut raaka-aineita osuuskunnan laitoksille. Aluetta pidetään yleisesti edelleen liperiläisten olohuoneena. Tästä syystä alueen kehittäminen tulee tehdä vahvasti perinteitä ja historiaa kunnioittaen.

2 Tehtävä

Liperin Myllymiljöötä koskeva rakennushistoriallinen selvitys on ns. suppean mallin mukainen. Työ on tehty kiinteistön omistaja Aavakax Oy:n tilauksesta ja toimesta. Selvitys toimii taustamateriaalina ja tukena alueen kehittämisessä.

Liperin myllymiljöötä koskeva rakennushistoriallinen selvitys poikkeaa perinteisistä rakennushistoriallisista selvityksistä siinä, että tehtävänä ei ole ollut pelkästään yhden rakennuksen historian selvittäminen, vaan alueen historian kokonaiskuvan hahmottaminen kaikkien kiinteistöllä sijaitsevien rakennusten ja toimintojen osalta. Tästä syystä tässä selvityksessä avataan historiaa paitsi rakennusten osalta, niin myös alueen toimintojen ja toiminnallisten volyymien osalta.

Kaikki kiinteistöjen aikaisemmilta omistajilta jääneet ja tulipaloilta säästyneet materiaalit ovat nykyisin osa Aavakax Oy:n arkistoa. Selvityksessä on käytetty Aavakax Oy:n arkistolähteiden lisäksi kirjallisuuslähteitä sekä Museoviraston ja Liperin kunnan lähteitä. Selvityksessä on tukeuduttu osittain myös alueen historian tuntevien henkilöiden haastatteluihin, koska ilman niitä kokonaiskuva olisi ollut vaarassa jäädä osittain vaillinaiseksi.

Kiinteistön vaiheiden kaikista tapahtumista ja ajankohdista on ollut haasteellista päästä selvyteen, mutta kokonaiskuva alueen historiasta ja merkittävistä tapahtumakäänneistä on kuitenkin selvä. Kiinteistön vaiheista on laadittu aikajana, josta käy ilmi keskeisimmät tapahtumat ajankohtineen (liite 1). Kaavio perustuu arkistotutkimukseen ja henkilöhaastatteluihin. Kaikista kiinteistöllä sijaitsevista rakennuksista on laadittu rakennustekninen kuntoarvio ja korjaustarveselvitys, joista selviää rakennusten rakenneratkaisut. Taloteknisten ratkaisujen selvitys perustuu rakennuspiirustuksiin, tehtyihin kuntoarvioihin ja tutkimuksiin sekä kenttähavaintoihin.

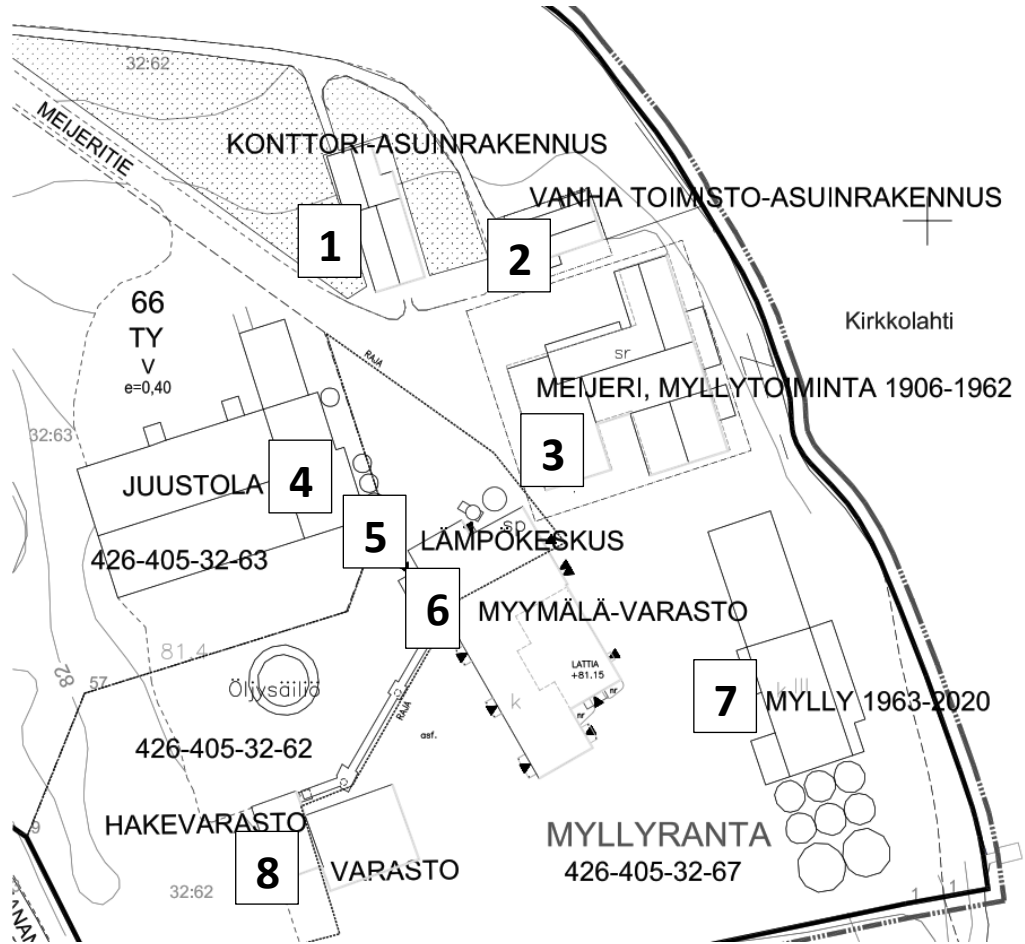
3 Kohde

Selvitys koskee pääosin kiinteistöä Myllyranta 426-40532-67, mutta selvityksessä käsitellään myös kiinteistöillä 426-405-32-63 ja 426-405-32-62 sijaitsevia rakennuksia, jotka ovat olleet keskeisesti osana Myllymiljöön rakennuksia ja alueen historiaa. Tässä selvityksessä rakennuksista on käytetty yhdenmukaisia nimityksiä, vaikka toiminta eri rakennusten osalta on vuosien mukaan muuttunut, arkistomateriaalien nimitykset vaihtelevat vuosikymmenestä riippuen ja osa rakennusten osista on ollut historian saatossa eri käytössä kuin nykyhetkellä.

Selvityksessä käytetyt nimitykset rakennuksittain:

1. Konttori-asuinrakennus
2. Vanha toimisto-asuinrakennus
3. Meijeri
4. Juustola
5. Lämpökeskus
6. Myymälä-varasto
7. Mylly
8. Hakevarasto ja varasto

Rakennusluettelon numeroita käytetään selvityksessä useissa kohdin rakennuksen nimen perässä selventämässä, mistä rakennuksesta kulloinkin on kyse.

Kuva: Aluekartta rakennusten sijainnista ja selvityksessä käytettävät rakennusten nimet.

Kuva: Valokuvakopio alueesta ennen myllyn viimeisintä tulipalo (2021). Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

4 Myllymiljöö osana Liperin kirkonkylää

4.1. Liperin Osuusmeijerin synty ja historia

Liperin Osuusmeijerin syntyyn vaikutti suuresti Simananniemen kartanomeijeri. Simananniemen meijeri- ja karjanhoitokoulun johtaja J. Erkki Hällström innosti liperiläisiä osuusmeijerin perustamiseen. 19.1.1895 pidetty karjanomistajien kokous oli yksimielinen meijerin perustamisesta ja asetti toimikunnan laatimaan sääntöehdotusta. Liperin Osuusmeijeriyhdistyksen perustava kokous pidettiin 30.1.1895.

Osuusmeijeriyhdistys vuokrasi alkuun käyttöönsä Simananniemen meijerin. 1900-luvun alussa osuustoimintalain tultua voimaan alettiin Liperissä suunnitella meijerin muuttamista osuustoimintalain pohjalle ja osuusmeijerin perustava kokous pidettiin 6.2.1902. Näin syntyi Liperin Osuusmeijeri. Perustajajäseniä oli 26 ja heillä oli yhteensä 376 lehmää. 20 markan osuusmaksun lisäksi jokainen joutui maksamaan 30 markan täyteläinän.

Vuonna 1905 Osuusmeijerin hallitus päätti rakentaa oman meijerirakennuksen Karlstedin perikunnan omistamalle rantakummulle Liperiin. Toiminta alkoi uusissa tiloissa 20.3.1906. Samoihin tiloihin oli päätetty sijoittaa myös mylly. Vuonna 1917 meijeri hankki yhteistoiminnassa Rääkkylän Osuusmeijerin kanssa rahtialuksen kerma- ja halkokuljetusten varmistamiseksi. Laivan pito ei kuitenkaan kannattanut ja se myytiin pois jo neljän vuoden kuluttua. Ensimmäinen oma kuljetusauto hankittiin meijerille vuonna 1929.

Kuva: Lehtileike 26.5.1923, jossa mainitaan tarjottavaksi urakkahuutokaupalla meijerirakennuksen asuntojen laittamista. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

1950-luku oli menestyksen aikaa ja merkitsi tuotannollisen toiminnan laajentumista Liperin Osuusmeijerissä. Toiminta-alue laajeni Heinäveden, Savonrannan ja Enonkosken kuntiin, joissa osassa oli aikaisemmin ollut omat osuusmeijerit. Menestyksen vuodet vaikuttivat alueen kehittämiseen, kun tiloja laajennettiin ja uusia investointeja tehtiin.

Kuva: Tonttikartta Liperin Osuusmeijerin alueesta ympäristöineen. Asiakirjassa ei ole päiväystä. Tässä vaiheessa alueella ovat sijainneet asuinrakennus, varastosuoja ja meijeri/myllyrakennus sekä autotallit ja sauna. Kaivoja on ollut 2 kappaletta. Käynti tontilla on ollut nykyisen Meijeritie kautta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Liperin Osuusmeijeri Veljekset Karhumäen ottamassa ilmakuvassa vuodelta 1952. Kuva julkaistiin mm. Valion suomalaista meijeriteollisuutta kuvaavassa saksankielisessä esitteessä.

Kuva: Ilmakuva alueesta vuodelta 1952. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

4.2 Meijerin kehityksen aikaa 1960 - 1980

Liperin Osuusmeijerin toiminta oli keskittynyt varhaisvaiheessa voin valmistukseen. Jo 1950-luvulla pohdittiin juustolan rakentamista, mutta tuolloin hanke kariutui. Uudelleen asia tuli esille vuonna 1960, jolloin meijeri osti juustolaa ja muita vastaavia tarpeita varten lähes hehtaarin suuruisen lisämaa-alueen.

Periaatepäätös juustolan rakentamisesta tehtiin 11.11.1960 ja asia päätettiin varsinaisesti 8.2.1961. Samoihin aikoihin meijerin hallinto muutettiin hallintoneuvosto- ja johtokuntapohjalle. Juuston valmistus aloitettiin heti tilojen valmistuttua vuonna 1962 ja Juustolan myötä meijerin toiminta vakiintui.

"Lotman Paavo" (Paavo Kinnunen), juustolan rakentamishankkeen puolestapuhuja toteamassa rakennustyön aloittamista kesällä 1961.

Kuva: Kuvakopio Liperin osuusmeijerin toimintakertomuksesta vuodelta 1977. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

1960-luvun loppupuoli olivat aikaa, jolloin meijerin ja juustolan toiminta vakinaistui. Kehitys ja uudistukset kohdistuivat nyt myllyn toimintaan.

Vuonna 1970 meijerin maa-alue kasvoi lähes puolella hehtaarilla. Samoihin aikoihin meijeri hankki modernin tölkituskoneen sekä teki muita toimintaan liittyneitä laiteinvestointeja. Myös Juustolaan investoitiin. Vuonna 1972 meijeri täytti 70 vuotta. Juhlavuoden kunniaksi pihamaat ja tiealue asfaltoitiin. Konttorin puolella valmistauduttiin siirtymään tietokoneaikaan laskutuksessa ja myyntien tilityksissä.

1970-alussa maitojen keräily ja kuljetus muuttivat luonnettaan. Meijeri hankki 75 tilalle tilasäiliöt, jotka vuokrattiin tuottajille 1,5 pennin korvausta vastaan maitolitralta vuodessa. Meijeri investoi itselleen säiliöauton tankki- eli tilisäiliökeräilyä varten. Uuden toimintamallin mukainen toiminta laajeni nopeasti ja vuoden 1972 loppuun mennessä tilasäiliö oli jo 164 tilalla. Investoinnit toiminnan uudistamiseksi olivat mittavat ja maksoivat vuosina 1971 – 1972 yhteensä noin 1,2 miljoonaa markkaa.

Voimakas kehitys jatkui 1970-luvulla muutoinkin voimakkaana. Vuonna 1974 alueelle valmistui korjaamo-autotallirakennus. Vanhaan autotalli-asuinrakennukseen kohdistettiin kunnostus- ja muutostöitä. Samaan aikaan investoitiin laajasti koneisiin ja laitteisiin sekä meijerin että

Juustolan puolella. Seuraavana vuonna aloitettiin Juustolan laajennus- ja muutostyöt meijerin omana työnä. Alueen rakennuksiin ja laiteinvestointeihin käytettiin rahaa mittavasti, mikä kertoo osaltaan alueen voimakkaasta kehittämisestä entistä monipuolisemmaksi ja entistä paremmin asiakkaitaan palvelevaksi tuotantolaitokseksi. Liperin Osuusmeijerin vuosikertomus 1977 kertoo vuosittaisten investointien olleen varsin mittavia, vuosien 1973 – 1976 aikana suuruudeltaan yhteensä jopa yli kuusi (6) miljoonaa markkaa.

4.3 1980 -luvulta nykyaikaan

80-luvulla toiminta oli alueella pääosin vakiintunutta ja menestyksekkästä. Rakennuksiin kohdistuneista muutoksista ei löydy historiatiedoissa merkittäviä mainintoja. Investointeja tehtiin tasaiseen tahtiin, mutta 1980 – 1990 luvuilla ne näyttävät kohdistuneen pääosin koneisiin ja laitteisiin.

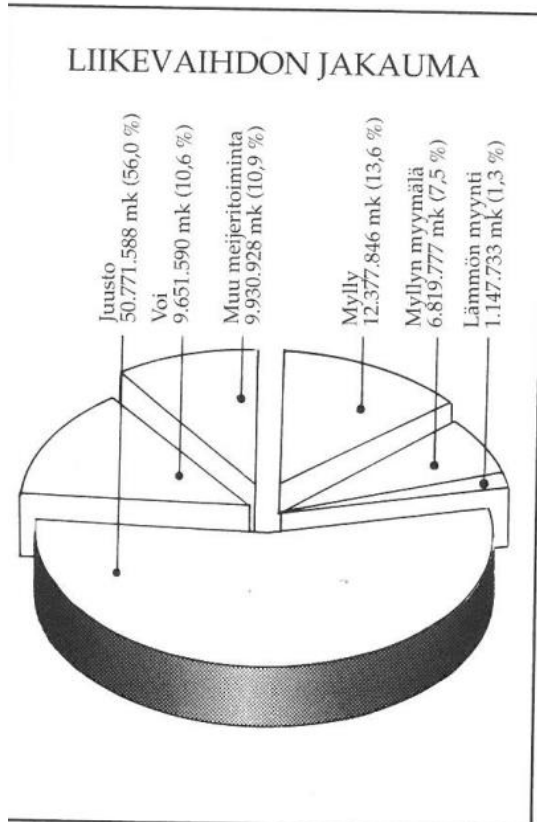
Bruttoinvestoinnit vv. 1982-1991

	Inv. mmk	Lv. mmk	% lv:sta
1982	2.1	76.1	2.8
1983	4.9	75.1	6.5
1984	2.7	77.1	3.5
1985	3.1	79.6	3.9
1986	4.3	84.4	5.1
1987	4.7	84.3	5.5
1988	1.1	80.5	1.4
1989	3.3	91.8	3.6
1990	3.3	99.5	3.3
1991	5.2	90.7	5.8
Yht.	34.7		

Ylläolevan taulukon mukaisesti on Liperin Osm:n tuotantolinjoihin sekä toimintojen kehittämiseen investoitu viimeksi kuluneena 10-v kautena lähes 35 milj. markkaa.

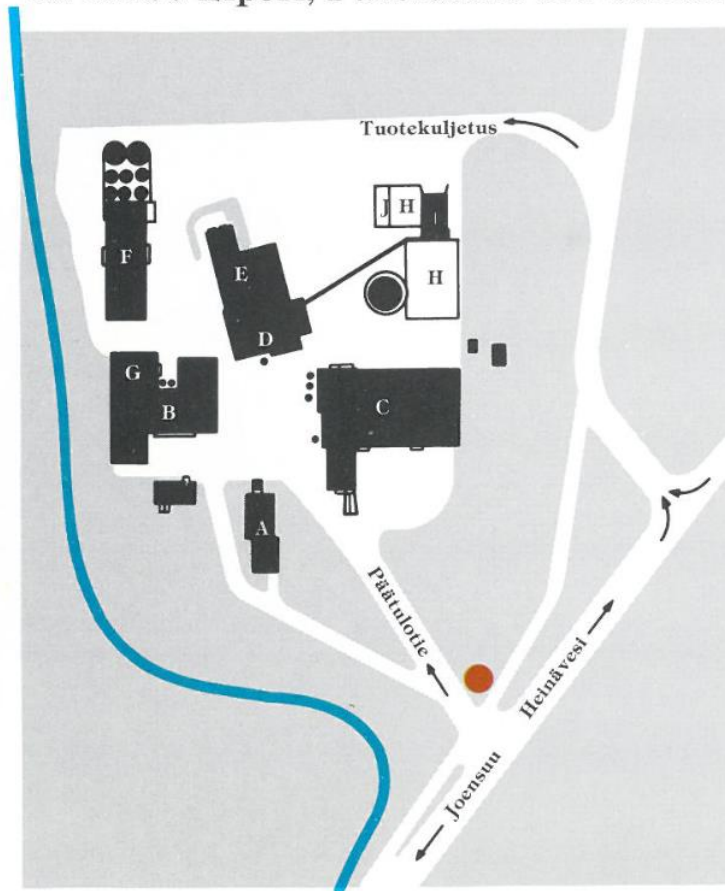
Kuva: Liperin Osuusmeijerin Toimintakertomus 1991. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Aikakautta sävytti myös 1985 käyttöön otettu maidontuotannon kiintiöjärjestelmä, valtiovallan tiukentunut ote maidon- ja koko maatalouden tuotantoon ja jalostukseen sekä maidontuottajien määrän väheneminen. Myllytoiminnan asemaa laadukkaiden viljatuotteiden valmistajana ja myyjänä pidettiin varsin vankkana. Muutoinkin Liperin Osuusmeijerin liikevaihto koostui useasta eri toiminnan osa-alueesta. Juuston valmistus, erityisesti perinteisen punakuorisen Edamjuuston valmistus kasvoi suureen rooliin.

Kuva: Liperin Osuusmeijerin Toimintakertomus 1991. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

LIPERIN OSUUSMEIJERI, OPASTUS
 os. 83100 Liperi, Puh.vaihde 973-651551

- OPASTEEN SIJAINTI PÄÄTULOTIEN VARRELLA
- A KONTTORI
- B MEIJERIOSASTOT/LÄHETYSVARASTO
- C JUUSTOLA – HAIHDUTTAMO
- D LAITOSPALVELU
- E KULJETUS
- F MYLLY
- G PESULA
- H ULKOVARASTOT
- I HAKKEEN VAST.OTTO
- J AUTOVAAKA
- P PYSÄKÖINTI

Kuva: Opastetaulu alueesta 80-luvulla. Lähde: Liperin Osuusmeijeri Toimintakertomus 1983.

Hyvänä esimerkkinä alueen rakennusten sijainnista toimii 1980-luvun aluekartta, jolloin alueille oli rakentuneet lähes kaikki nykypäivänäkin siellä sijaitsevat rakennukset.

4.4 Mylly osana Osuusmeijerin toimintaa

Meijerin perustamisesta alkaen myllyn toiminta on ollut myös keskeisellä sijalla alueen toiminnossa. Mylly perustettiin meijerin perustamisen yhteydessä vuonna 1906 ja sitä laajennettiin useaan kertaan. Myllyn toiminta koki takaiskun tulipalon vuoksi vuonna 1962 ja välittömästi tämän jälkeen tehtiin päätös uuden myllylaitoksen rakentamisesta. Uusi mylly siihen liittyvine viljan vastaanotto-, kuivaamo- ja varasto-osastoineen valmistui 1963. Jo rakennettaessa huomioitiin myllyn toiminnan laajenemismahdollisuudet. Viljan varastointia varten meijeri hankki kolme englantilaisvalmisteista terässiiloa, johon kuhunkin mahtui 250 000 kiloa leipäviljaa tai 200 000 kiloa rehuviljaa. Vuonna 1972 hankittiin vielä lisää kolme teräksistä viljasiiloa kuljettimiseen. Toiminnan volyyymiä kuvaa se, että vuonna 1976 mylly otti viljaa vastaan yli 4,6 miljoonaa kiloa.

4.5 Alueen muita toimintoja historian valossa

Liperin Osuusmeijerin yhteydessä harjoitettiin myös pesulatoimintaa vuodesta 1951 alkaen. 1980 luvun alussa pesulan asiakaskunnan muodostivat osuusmeijerin jäsenistön ohella osuusmeijerin toimialueen kunnat laitoksineen sekä lisääntynyt matkailupalvelutoiminta. Pesulan kautta suoritettiin myös koko meijerin henkilöstön työpukuhuolto.

Meijeri kasvatti alueella sikoja vuosien 1949–1963 ajan. Sikalaa varten hankittiin 4,13 hehtaarin tontti Liperin asemalla johtavan tien varresta. Sinne valmistui puinen sikalarakennus vuonna 1950. Suurimmillaan sikala oli vuonna 1957, jolloin sikalaan ostettiin kaikkiaan 802 lihotusporsasta. Sikalan pito lopetettiin tarpeettomana vuonna 1963, koska kuoritun maidon sijoitusvaikeudet loppuivat Juustolan valmistuttua. Sikala vuokrattiin yksityishenkilölle.

Meijeri toimi tuotannollisen toimintansa ohessa myös opastajana ja neuvojana karjalouden kehittämisessä toiminta-alueellaan. Yhteistoiminnassa maataloudellisten neuvontajärjestön kanssa meijeri järjesti mm. tupailtoja ja rehun säilöntäkurseja. Meijerin teki myös maidon laadun ja koostumuksen tarkkailua sekä neuvontatyötä. Meijeri mm. suoritti lypsykoneiden testauksia, laati tilasäiliöitä koskevia huonesuunnitelmia, tutki tilojen käyttövesiä ja avusti tuotantorakennussuunnitelmissa. Maidontuotannon kausierojen tasaamiseksi meijeri jopa maksoi jossain vaiheessa syyspoikiviksi tarkoitettujen hiehojen siemennysmaksut ja tilasi maataloudellisia ammattilehtiä maidonlähettäjäperheille.

5 Nykytilanne

Lokakuussa 2020 kiinteistö Myllyranta 426-40532-67 siirtyi Aavakax Oy:n omistukseen. Selvityksessä käsitellyistä rakennuksista Juustola sijaitsee eri kiinteistöllä ja näin ollen on myös eri omistajan hallussa. Juustolassa toimii Suomen sänkytehdas Oy.

Aavakax Oy:n omistamalla alueella sijaitsee aktiivista liiketoimintaa lähes kaikissa rakennuksissa, lukuun ottamatta vanhaa asuin-toimistorakennusta (nro 2).

Konttori-asuinrakennus (nro 1) on toimisto- ja asuinkäytössä edelleen. Meijeri (nro 3) toimii varasto- ja huoltotiloina. Kesän 2022 ajaksi rakennukseen on tulossa taidenäyttely. Myymälä-

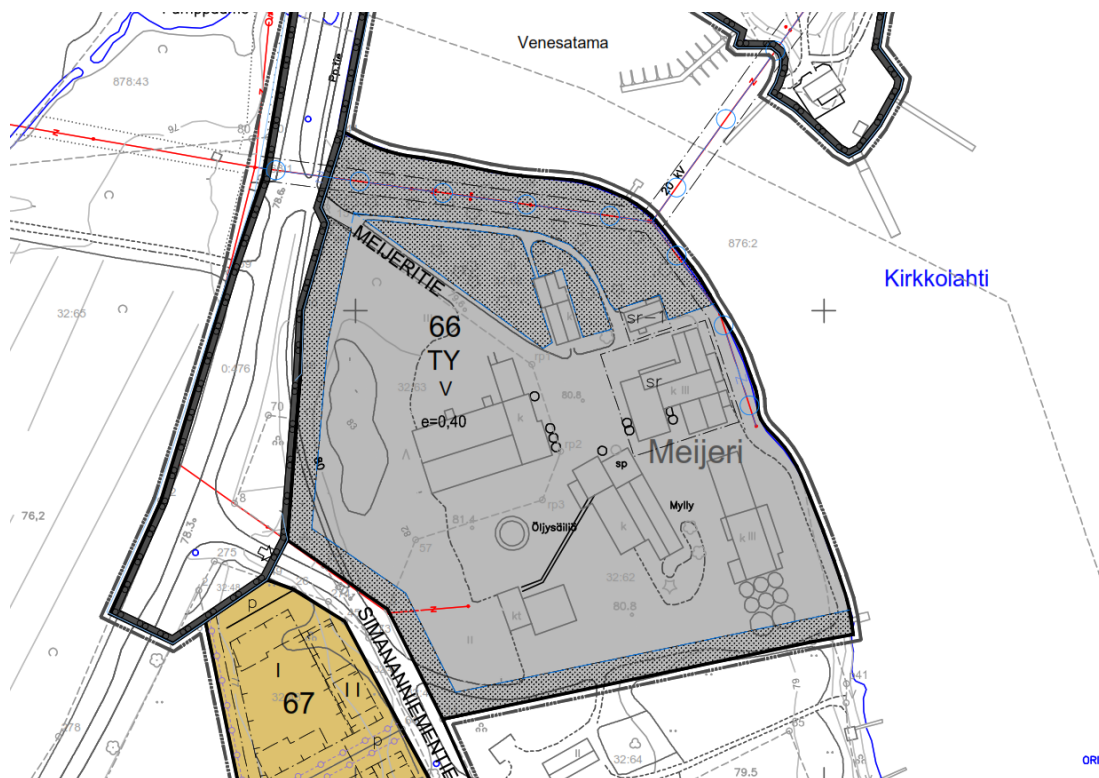
varasto (nro 6) on vuokrattuna eri toimialojen yrityksille. Tiloissa toimii: lounasravintola, leipomo, huolto- ja kuljetusalan yritys. Lisäksi olennaisena osana rakennuksen toimintoja on lämpölaitos, joka tuottaa edelleen Liperin Aluelämmölle energiaa. Myös alueen muut tilat ovat aktiivisessa varastokäytössä ja vuokralaisina on useita eri yrityksiä.

Alue on suosittu kesätapahtumien pitopaikkana. Kesä-syyskaudella 2020 alueella pidettiin mm. perinteikkäät Liperin leipäpäivät sekä vanhojen autojen tapahtuma. Myös kesäkaudelle 2022 on alueelle jo suunnitteilla useita yhteisöllisiä toritapahtumia.

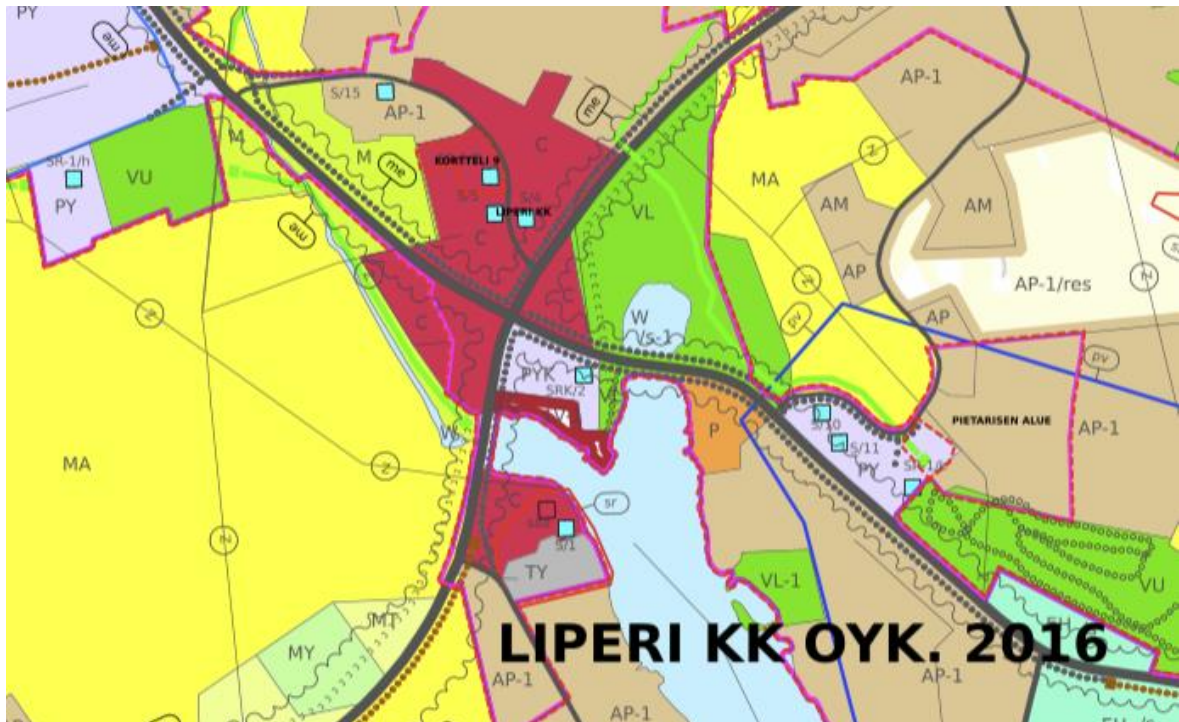
5.1 Alueen kaava, nykytilanne

Alueella on voimassa Liperin kunnanvaltuuston 19.3.2007 hyväksymä asemakaava. Kiinteistö on merkitty asemakaavassa teollisuusrakennusten korttelialueeksi, jolla ympäristö asettaa toiminnan laadulle erityisiä vaatimuksia (TY). Korttelin suurin sallittu kerrosluku on 4 kerrosta (IV).

Kaavan rakentamistehokkuuden ($e=0,4$) mukaisesti kiinteistön (tontin) rakennusoikeus on 9.431 k-m^2 ja asemakaavassa on merkitty ranta-alueelle rasitealueeksi johtoa varten varattu alueen osa. Kaavassa on osoitettu kiinteistön keskeiselle alueelle kaksi sr- ja sr-1-merkinnöillä suojeltavaa rakennusta, jotka ovat kulttuuri-, rakennushistoriallisesti tai maisemakuvan kannalta arvokkaita. Maankäyttö- ja rakennuslain 57 §:n nojalla määrätään, että alueella olevia rakennuksia ei saa purkaa, eikä niiden ulkoasua muuttaa siten, että niiden kulttuurihistoriallisesti arvokas luonne turmeltuu. Rakennus on korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjattava entistään. Rakennuksen ulkonäköä muuttaneet kunnostus- ja lisäosat voidaan poistaa, ja rakennus korjata entistään.

Kuva: Myllyrantamiljöön alueen ajantasa-asemakaavassa 19.3.2007. Tontti on merkitty teollisuusrakennusten korttelialueeksi. Lähde: Liperin kunta.

Kuva: Myllyrantamiljöön alueen osayleiskaava vuodelta 2016. Tontti on merkitty teollisuusrakennusten korttelialueeksi. Lähde: Liperin kunta.

5.2 Vireillä oleva osayleiskaava ja asemakaavamuutos

Alueen asemakaavan muutostyö on tullut vireille kiinteistön omistajan Aavakax Oy:n aloitteesta. Se tuli vireille rakennuslautakunnan päätöksellä 14.9.2021.

Asemakaavan muutoksella tutkitaan Liperin keskustassa sijaitsevan pääosin teollisuuskäytössä olevan Myllymiljöön alueen muuttamista viihtyisäksi ja taajamakuvaltaan korkeatasoiseksi asuinalueeksi.

Alueella olemassa oleva rakennuskanta on pääosin elinkaarensa loppupuolella. Asemakaavan muutoksella tutkitaan myös ympäröivien katualueiden liikennejärjestelyiden parantamista sekä alueen sisäisen liikenteen ja paikoituksen järjestämisestä. Lisäksi selvitetään meijerirakennuksen säilymistä osana uusia asuntokortteleita. Kaavamuutoshakemuksen kohteena olevan kiinteistön alue on Liperin kirkonkylälle erityisen näkyvä ja keskeinen. Hakijan tavoitteena on muuttaa kiinteistön asemakaava asuin-, matkailu-, majoitus-, liike- ja toimistokäytön mahdollistavaksi.

Kiinteistöllä sijaitsee alueen vanha päärakennus, entinen osuusmeijeri, joka on tarkoitus merkittävältä osin säilyttää. Rakennus on tällä hetkellä merkitty asemakaavassa kokonaisuudessaan suojeltavaksi rakennukseksi (sr). Tavoitteena on poistaa suojelumerkintä rakennuksen viimeksi rakennetun pihapuolen takaosan ns. pesuhallin kohdalta. Rakennusosa ei kuulu osuusmeijerin alkuperäiseen laajuuteen, eikä se sijoitu maisemallisesti eikä tyyllillisesti merkittävään asemaan. Purku mahdollistaa tontin pihajärjestelyjen, kuten pysäköinnin, toteuttamisen. Suojeltavaksi ja säilytettäväksi aiottuun vanhaan osuusmeijeriin tavoitellaan laajaa käyttötarkoitusta,

joka mahdollistaa rakennuksen monipuolisen matkailu-, asumis-, majoitus-, liike- ja toimistokäytön.

Sr-1 merkityn vanhan puurakenteisen konttori-/asuinrakennuksen (v.1906) suojelumerkintä halutaan kokonaisuudessaan poistaa. Rakennus ei ole kulttuurihistoriallisesti arvokas. Se on erittäin huonokuntoinen ja terveyshaittojen mahdollisuuden riski edellyttää rakennuksen purkamista ja poistamista asemakaavasta.

Alueen maankäyttöä on tarkoituksenmukaista muuttaa, koska teollisuustoiminta suunnittelualueella on päättynyt. Muutoksen myötä Liperin kirkonkylän palvelu- ja asumistarjonta monipuolistuu ja kirkonkylän vetovoima asuinpaikkana ja matkailu- / vierailukohteena kasvaa. Maisemakuvallisesti ja historiallisesti keskeisin osa alueen perinteestä ja teollisuushistoriasta säilyy edelleen, vaikka suojelun laajuus pienenee.

Elinympäristölautakunta 14.09.2021 § 151

Liperin kunnanhallitus on hyväksynyt 15.02.2021 § 41 asemakaavoituksen käynnistämisen Aavakax Oy:n hakemuksesta ns. Liperin myllyn alueelle. Yrityksen ja kunnan välinen kaavoitussopimus on allekirjoitettu 4.3.2021 koskien kiinteistöä 426-405-32-67. Aavakax Oy on kilpailuttanut osayleiskaavamuutoksen laatijaksi FCG Finnish Consulting Group Oy:n, joka myös kunnanhallituksen tulee hyväksyä.

Liperin kirkonkylän osayleiskaavassa em. kiinteistö muodostuu keskustatoimintojen alueesta (C) ja teollisuusalueesta, jolla ympäristö asettaa toiminnan laadulle erityisiä vaatimuksia (TY).

Keskustatoimintojen alueelle on osoitettu melualue (55dB), jolle ei tule sijoittaa uusia asuntoja tai muuta melulle herkkää toimintaa sekä mahdollisesti pilaantunut alue tai kohde, jonka pilaantuneisuus ja kunnostustarve on arvioitava ennen rakentamistoimenpiteitä. Lisäksi alueella on arvokas rakennus tai rakennusryhmä merkinnällä S/1. Em. määräyksessä todetaan seuraavasti: ”Kulttuurihistoriallisesti tai maisemallisesti arvokas rakennus tai rakennusryhmä. Rakennuksissa suoritettavat korjaus- ja muutostoimenpiteet sekä pihapiirin uudisrakentaminen tai muut lähiympäristöön kohdistuvat toimenpiteet tulee toteuttaa siten, että kohteen kulttuurihistoriallisesti ja/tai maisemallisesti arvokas luonne säilyy. Numero viittaa kaavaselostuksen kohdenumerointiin”. Kaavaselostuksen mukaan kohde 1 on Osuusmeijerin päärakennus.

Kuva: Ote Liperin kunnanhallituksen pöytäkirjasta 20.9.2021. Lähde: Liperin kunta.

5.3 Rakennukset

Alueella sijaitsee nykyhetkellä 2022 kuusi rakennusta, joista kaksi sijaitsee eri tonteilla. Rakennukset sijaintineen on esitetty ja nimetty tämän selvityksen kohdassa 3.

Rakennukset käsitellään tässä selvityksessä jokainen omana kohtanaan. Rakennuksista on esitetty kuvaus, rakenneratkaisut, tekniset järjestelmät, rakenteisiin kohdistetut tutkimukset/selvitykset ja rakennusten kuntoluokka sekä osin eroteltu myös rakenneosittain kuntoluokat. Myös rakennuskohtaista historiaa on avattu jokaisen rakennuksen osalta siten, kuin käytettävissä olleista materiaaleista on tietoa ollut käytössä.

Kiinteistön kunnan määrittämisessä käytettiin apuna Suomen Rakennustieto Oy:n RT ohjekortteja Toimitilakiinteistön kuntoarvion laatimisesta (RT 103096, RT 103097 ja RT 103098) ja soveltuvin osin seuraavia oppaita; Ympäristöopas 2016, Rakennuksen kosteus- ja sisäilmatekninen kuntotutkimus ja Kosteus- ja mikrobivaurioituneiden rakennusten korjausopas, YM julkaisuja 2019/18. Selvityksessä kuntoluokat on esitetty rakennuksittain ja rakenneosittain/tekniikan osalta KL 1–5.

Käytetyt kuntoluokat RT 103098 mukaisesti:

Kuntoluokka, KL	Kuvaus
5	uusi, ei toimenpiteitä seuraavan 10 vuoden kuluessa
4	hyvä, kevyt huoltokorjaus 6...10 vuoden kuluessa
3	tydyttävä, kevyt huoltokorjaus 1...5 vuoden kuluessa tai peruskorjaus 6...10 vuoden kuluessa
2	välttävä, peruskorjaus 1...5 kuluessa tai uusiminen 6...10 kuluessa
1	heikko, uusitaan 1...5 vuoden kuluessa

6 Konttori/toimisto- ja asuinrakennus (nro 1), rakennustunnus 102404859J, 1a

Kuva: rakennus vuodelta 1962. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

6.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Toimisto- ja asuinrakennus, käytössä	KL 3
Rakennustunnus	102404859J, 1a	
Rakennusvuosi	1962	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	Ei laajamittaisia peruskorjauksia, sisäpuolen maalaus- ja pintaremontteja.	
Pinta-ala, kerrosala m ²	360	
Tilavuus m ³	1300	
Kerrosluku	1+kellari asunnon kohdalla	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen 2-betonilaatta lämmöneristys betonilaatan välissä	
Ulkoseinärakenteet	Betoni-mineraalivilla-tiili rakenteinen	
Julkisivupinnoite	Tiili	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset, alkuperäiset	KL 2
Väliseinät	Tiili/betonirakenteiset	
Välipohja	Betonirakenteinen, askeläänieristys	
Yläpohja	Betonirakenteinen, puurakenteiset kattoristikot	

Kattomuoto	Harjakatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	KL 1
Lämmöntuotto	Kaukolämpö, lämpökeskus	
Lämmönjako	Vesikiertoiset patterit	
Lämmin käyttövesi	Kaukolämpö	
Tulisijat	Asunnossa takka	
Ilmanvaihtojärjestelmä	Koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto, ei lämmöntalteenottoa	KL 2
Kunnallistekniikka	Käyttövesiliittymä, vesi- ja viemärijärjestelmä kiinteistön alueen kunnalliseen verkostoon	
Muut huomiot	-	

6.2 Rakennuksen historia ja muutokset

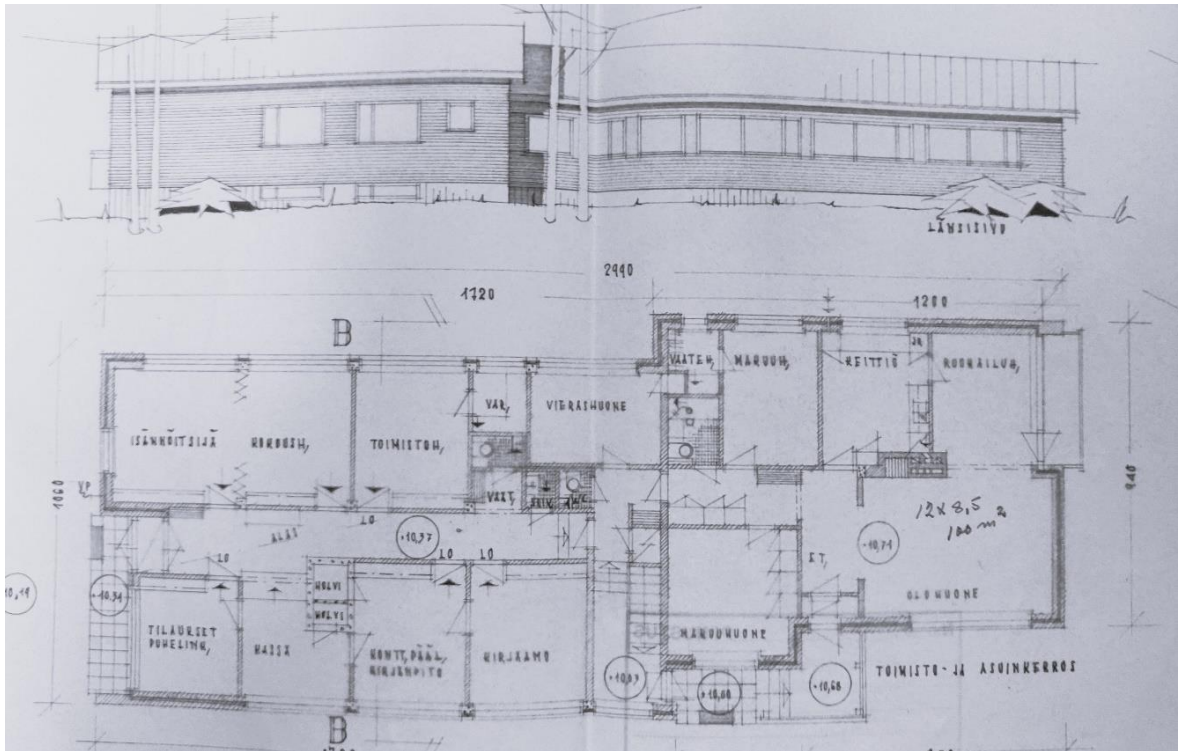
Rakennuksen on suunnitellut Valion teknillinen osasto vuodelta 1962. Rakennuksessa toimi sen rakentamisesta alkaen osuuskunnan konttori ja kassa, meijerin johtajan asunto sekä edellä mainittujen väliin jäävä ns. Käypäläisten vierashuone. Meijerin johtajat asuttivat asuntonsa sen valmistumisesta lähtien vuoteen 2005.

Liperin Osuusmeijerin sulautumisen jälkeen myllyrakennuksen tuhoutumiseen asti se palveli edelleen toimisto- ja kokousrakennuksena, jonka toisessa päädyssä oleva asunto on ollut vuokrattuna ulkopuoliseen asutukseen vuodesta 2005 alkaen. Myllyrakennuksen tuhoutumisen jälkeen vuodesta 6/2020 toimistotilat ovat olleet paikallisten yrittäjien toimistotilakäytössä ja alueen omistavan Aavakax Oy:n kokous- ja toimistotilana.

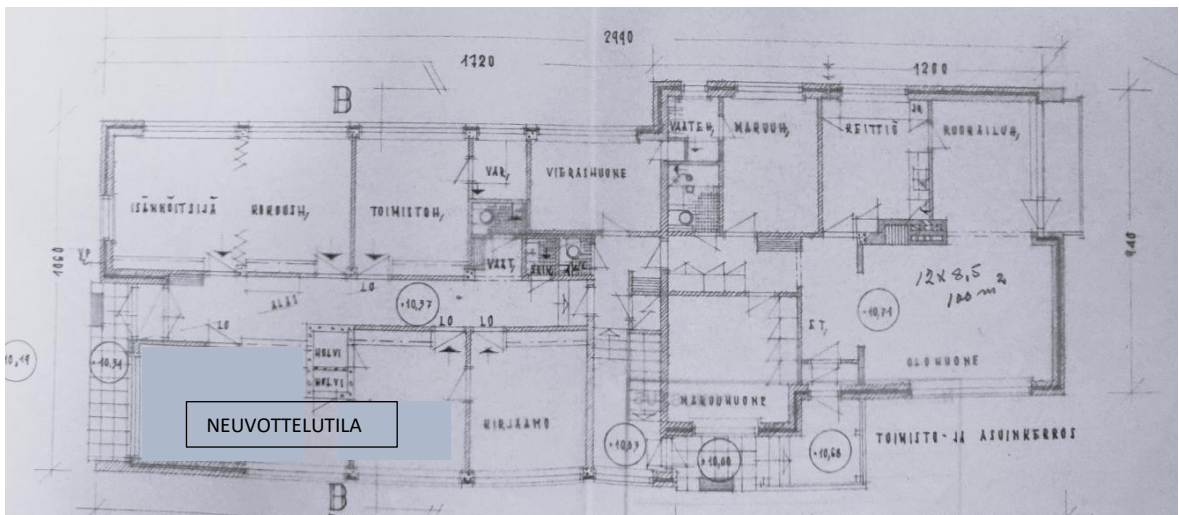
Rakennukseen ei ole kohdistettu laajoja perusparannus- tai korjaustoimenpiteitä. Rakennuksen ulkoasu ja materiaalit ovat lähes alkuperäisessä kunnossa. Sisäpuolen pintoja on uusittu vain lähinnä seinäpintojen maalaustoimenpitein ja lattiapinnoitteen vaihtamisella. Käytävissä olevien asiakirjojen perusteella alkuperäisten pintamateriaalien ja muutosten laadinnasta ei ole ollut käytettävissä dokumentteja, koska ilmeisesti muutokset ovat olleet lähinnä huolto- ja kunnossapitotyypisiä ratkaisuja.

Ulkoasultaan rakennus edustaa valiolaista toimistorakennusratkaisua ja on leimallinen 1960-luvun punatiilinen rakennus loivalla harjakatolla ja nauhaikkunoin. Poikkeavaa ajan tyyppillisestä rakennuskannasta konttorirakennuksessa on korkeat sokkelirakenteet ja kellarillisessa osassa on luonnon valon hyödyntämiseksi asennettu ikkunat.

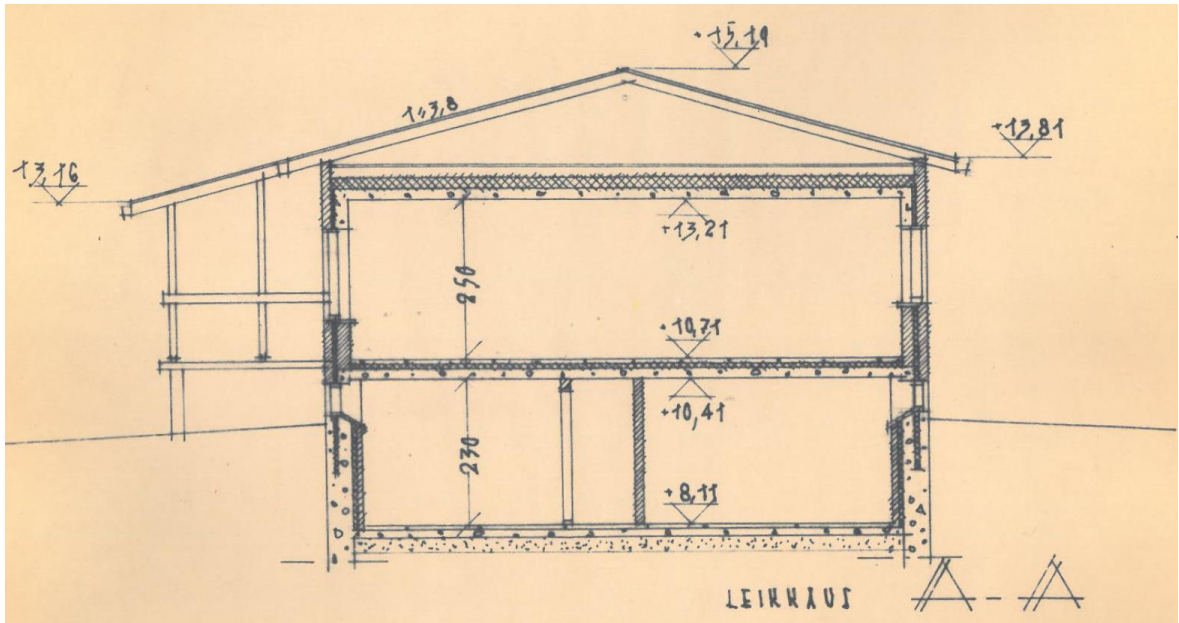
Tekniikaltaan rakennuksen lämmitys- sähköistys- ja ilmanvaihtojärjestelmät edustavat rakentamisajankohdalleen edistyksellistä vaihetta hyödyntäen alueen lämmitysverkostoa sekä hyödyntäen koneellisen ilmanvaihdon mahdollisuuksia.

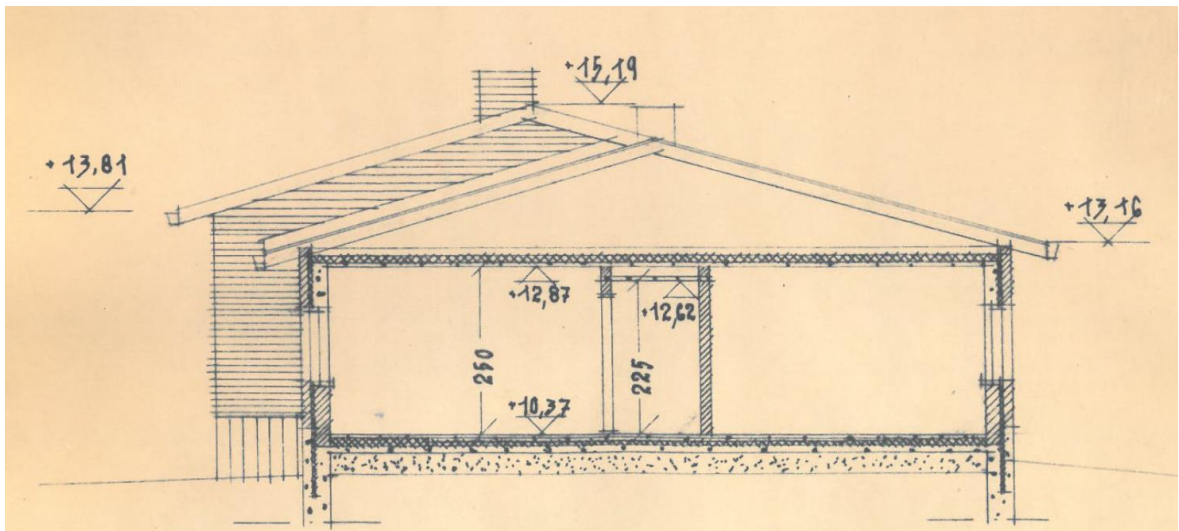
Kuva: Pohja- ja julkisivupiirustus vuodelta 1962. Huonetilamuutoksia on tehty ainoastaan väliseinien poiston osalta, kun rakennukseen on tehty neuvottelu- ja kokoustila. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Huonetilamuutoksia on tehty ainoastaan väliseinien poiston osalta, kun rakennukseen on tehty neuvottelu- ja kokoustila. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Leikkauspiirustus rakennuksen 2-kerroksisesta osasta. Lähde rakennuslupapiirustukset 1.9.1961. Aavakax Oy:n arkisto. Suunnittelija Hankkija.

Kuva: Leikkauspiirustus rakennuksen 1-kerroksisesta osasta (konttori). Lähde rakennuslupapiirustukset 1.9.1961. Aavakax Oy:n arkisto. Suunnittelija Hankkija.

Kuva: Rakennus kuvattuna kesällä 2021. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva. Rakennus kuvattuna syksyllä 2021. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennus kuvattuna kesällä 2021. Lähde Aavakax Oy.

Kuva: vuodelta 1962. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennuksen sisätilaa kuvattuna kesällä 2021. Lähde Aavakax Oy.

Kuva: Konttorirakennuksen alkuperäistä naulakkoa aula/eteistiloissa vuodelta 1962. Kuva Aavakax Oy, Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Konttorirakennuksessa on kaksi kassakaappia/holvia vuodelta 1962. talvi 2022. Kassakaapit olivat aktiivikäytön aikana kassapalvelujen käytössä. Kaapit ovat edelleen arkistokäytössä ja ovat käyttökelpoisia. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennuksen ikkunarakenteiden liitokset ulkoseinään kuvattuna kesällä 2021. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

6.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta ei ole suojeltu. Rakennus toimii nykyisin edelleen toimisto ja asutokäytössä. Rakennuksen julkisivu on säilynyt tiiliverhouksen osalta hyvin. Puuosat ja ikkunat sekä ulko-ovet ovat alkuperäisiä.

Rakennus on sisäpinnoiltaan tyydyttävä kuntoinen ja käyttökelpoinen. Rakennus on suositeltavaa peruskorjata lähivuosina. Rakennuksessa on sisäilmanlaadun kannalta useita riskialttiita ratkaisuja ja materiaaleja, joiden kunto tulee selvittää tarkemmin ennen mahdollista peruskorjausta. Korjaustoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen sisältämät haitta-aineet ja asbesti.

Rakennuksen kuntoarvion perusteella rakennukseen tulee kohdistaa rakennuksen toimivuuden, terveellisen sisäilman, tekniikan uusimisen ja rakennuksen käyttöään jatkamiseksi vähintään seuraavia toimenpiteitä:

- Vesikaton uusiminen, nykyinen kate on alkuperäinen ja sen tekninen käyttöikä on päättynyt. Uusimisen tarve olisi ollut jo 2000-lvun alussa.
- Sadevesijärjestelmien (räystäskourut, syöksytorvet ja kaivot ymv.) ovat käyttöikänsä lopussa ja ovat toimimattomia.
- Ikkuna- ja ovirakenteiden uusiminen energiatehokkuuden parantamiseksi tai vähintään perusparannustoimenpiteet. Nykyiset ikkunat ovat alkuperäisiä 2 lasisia.
- KVV-verkoston peruskorjaus teknisen iän perusteella.
- Lämpöverkoston ja teknisen tilan kojeiden sekä laitteiden peruskorjaus teknisen iän perusteella.
- Ilmanvaihtojärjestelmän parantaminen lämmöntalteenotolla energiatehokkuuden parantamiseksi.
- Kellarikerroksen perusmuuri- ja alapohjarakenteiden kosteusvauriokorjaukset.
- Yläpohjan läpivientien tiivistäminen ja lisälämmöneristäminen energiatehokkuuden parantamiseksi.

7 Vanha toimisto-asuinrakennus (nro 2), 102404851L, 1b

Kuva: Toimisto ja asuinrakennus vuodelta 1906 sijaitsee Meijerirakennuksen oikealla puolella.
Lähde Aavakax Oy:n arkisto.

7.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Toimisto- ja asuinrakennus, ei käytössä 1990-luvulta lähtien	KL 1
Rakennustunnus	102404851L, 1b	
Rakennusvuosi	1906	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	1956 ja 1986	
Pinta-ala, kerrosala m ²	135	
Tilavuus m ³	470	
Kerrosluku	2	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Kivirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Puurakenteinen ryömintätilallinen	KL1
Ulkoseinärakenteet	Puurakenteinen, hirsi ja sahanpuru/kutterilas-tueristys	KL1
Julkisivupinnoite	Puupaneeli, vaakaverhous (ei tuuletusrakoa)	

Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset, 1959	KL1
Väliseinät	Puurakenteiset	
Välipohja	Puurakenteiset	
Yläpohja	Puurakenteiset kattoristikot	
Kattomuoto	Harjakatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	KL 1
Lämmöntuotto	poistettu käytöstä	
Lämmönjako	poistettu käytöstä	
Lämmin käyttövesi	poistettu käytöstä	
Tulisijat	Asunnossa takka	KL1
Ilmanvaihtojärjestelmä	Painovoimainen	KL1
Kunnallistekniikka	poistettu käytöstä	
Muut huomiot	Merkittäviä kosteus- ja homevaurioita, sisäilmaongelmia koko rakennuksen alueella. Ei voida käytättää asunto- tai toimistokäytössä. Sadevedet valuvat perustuksiin ja ulkoseinään. Purkukuntoinen	

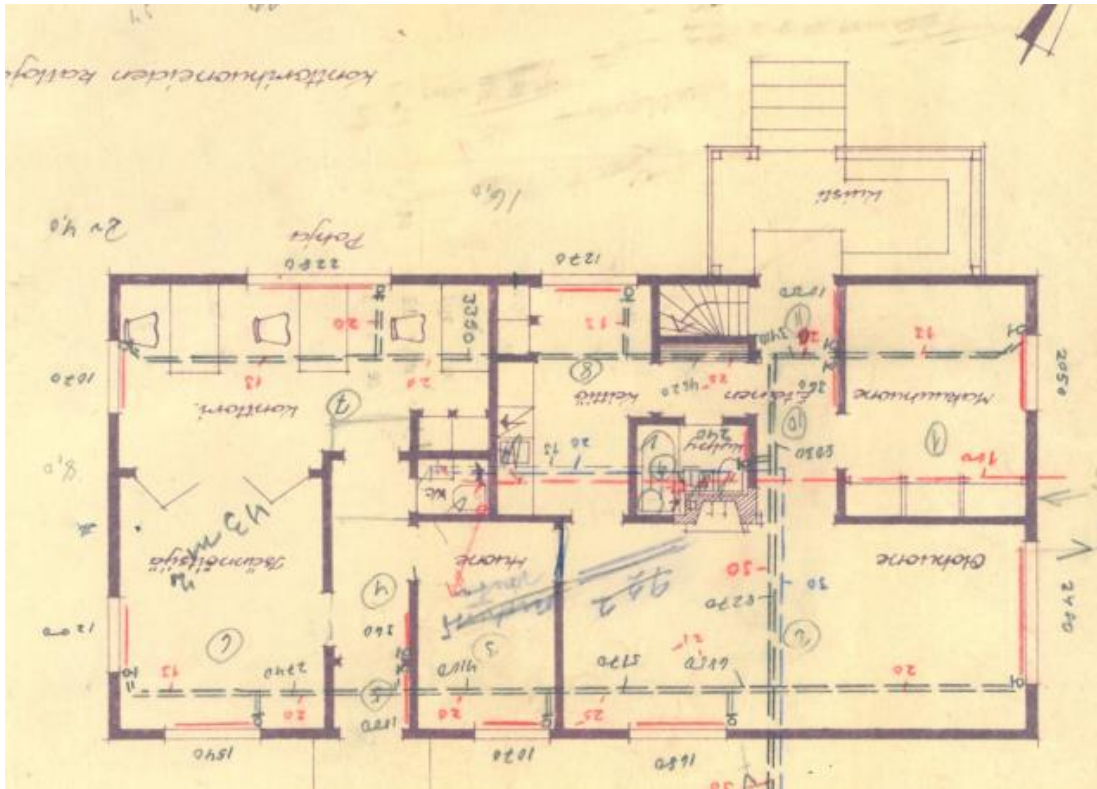
7.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet

Konttorirakennus (toimisto ja asuinrakennus) on rakennettu alun perin 1906. Meijerin johtajan/isännöitsijän asunto sijaitsi järven puolella ja yksi huone toimi toimistona. Lisäksi rakennuksessa oli asunto meijerikölle. Konttorirakennuksen muutos- ja korjaustyö aloitettiin 1956 lokakuussa ja saatiin päätökseen vuoden 1957 alussa. *Lähde Liperin osuusmeijeri kirja vuodelta 1965 (laatinut Liperin osuusmeijerin hallintoneuvosto ja johtokunta)*. Uusin muutos tehtiin 1986 vesikatton ja konttoritilojen uusimisen yhteydessä.

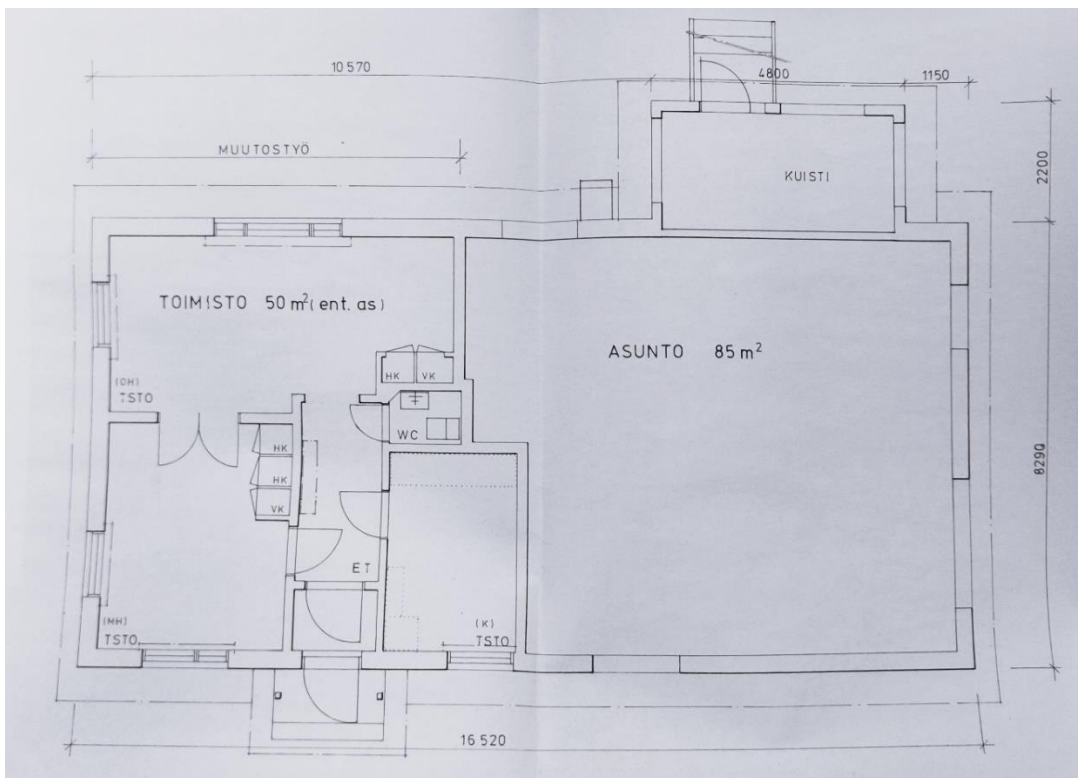
Rakennukseen on kohdistettu muutamia isompia perusparannus- tai korjaustoimenpiteitä. Rakennuksen ulkoasu ja materiaalit ovat käytettävissä olevien tietojen mukaan alkuperäitä asua myötäilevässä kunnossa. Sisäpuolen pintoja on eri vaiheissa lattia- ja seinä ja kattopintojen osalta. Käytettävissä olevien asiakirjojen perusteella alkuperäisten pintamateriaalien ja muutosten laadinnasta ei ole ollut käytettävissä dokumentteja.

Ulkoasultaan rakennus edustaa tyypillistä jälleenrakennusaikakauden rakentamista korkeine perustuksineen, jyrkkänä vesikattona ja näyttävine kuisteineen.

Tekniikaltaan rakennuksen lämmitys- sähköistys- ja ilmanvaihtojärjestelmät edustavat rakentamisajankohdalleen tyypillistä vaihetta ollen uuni lämmitys ja luonnollinen painovoimainen ilmanvaihto.

Kuva. Rakennuksen pohjapiirustus vuoden 1956 saneerauksesta. Lähde Rakennusluopiirustus, Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva. Rakennuksen pohjapiirustus viimeisestä vuoden 1984 saneerauksesta. Suunnittelijana Insinööritoimisto Oinonen&Räsänen Ky. 28.8.1984. Lähde Rakennusluopiirustus 28.8.1984, Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennus kuvattuna kesällä 2021 rannan puoleiselta sivustalta. Julkisivun lahovauriot ovat nähtävissä useissa kohdin rakennusta puupintojen ja lautojen hajoamisena. Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennus kuvattuna kesällä 2021 meijerirakennuksen puoleiselta sivustalta. Meijerin puoleiselta sivustalta sadevedet valuvat esteettä perustuksiin ja ulkoseinään. Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennus kuvattuna syksyllä 2021 sisäpuolen toimistotiloista. Sisäpinnat ovat vuodelta 1984. Aavakax Oy:n arkisto.

7.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta on sr-1 merkinnällä suojeltu. Rakennus on toiminut viimeisimmäksi 1990-luvulla toimisto ja asutuskäytössä. Rakennus on ollut poissa käytöstä ilman lämmitystä 1990-luvun loppupuolelta lähtien. Rakennuksen julkisivu on puurakenteiden osalta heikko ja ikkunat sekä ulko-ovet ovat heikkokuntoisia. Rakennuksen lämmöneristys on sahanpuru/kutterilastua sekä ureaformaldehydi-vaahtoa vuodelta 1957 ja näiden rakenteiden kunto on heikko.

Ureaformaldehydi-vaahdolla on pyritty lisälämmöneristämään ulkoverhouslaudan ja varsinaisen rungon tai hirsirakenteen välistä ilmatilaan. Eristäminen on pääsääntöisesti aina epäonnistunut ja lämmöneristämiskyky on ollut olematon. Samanaikaisesti veden avulla seinään painettu eriste on kastellut rakenteita ja aiheuttanut useasti kosteusvaurioita rakenteisiin. Rakennuksen vanhimman osan hirsirunko on normaalikuntoinen, lukuun ottamatta meijerin puoleisen sivustan alimpien hirsikertojen laajoja lahovaurioita.

Rakennus ei ole käyttökelpoinen. Rakennus on suositeltavaa purkaa. Rakennuksessa on sisäilmanlaadun kannalta runsaasti riskialttiita ratkaisuja ja materiaaleja, joiden kunto estää

riittävän laadukkaan korjausrakentamisen tai rakennuksen käyttöönottamisen esim. toimisto- ja asunkäytössä. Purkutoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen sisältämät haitta-aineet, kosteus- ja homevauriot ja asbesti.

Rakennuksen kuntoarvion perusteella rakennusta ei ole teknisesti ja taloudellisesti mahdollista korjata käyttötarkoitustaan vastaavaksi erittäin laajojen ja vakavien vaurioiden takia. Käytännössä rakennus tulisi purkaa ja rakentaa perustuksia myöten uusilla materiaaleilla, jolloin korjausaste on yli 100 %.

8 Myymälä-varasto (nro 6), rakennustunnus 102404869V, 1g

Kuva: Rakennus kuvattuna syksyllä 2021. Aavakax Oy:n arkisto.

8.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Myymälävarasto liikerakennus, varastot. Käytössä Rakennuksen pohjoisessa päässä lämpölaitos (kuuluu eri kiinteistöön)	KL 3
Rakennustunnus	102404869V, 1g	
Rakennusvuosi	1954	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	1962 lämpökeskus 1974 auto- ja konekorjaamo 1979 laajennus 1997 myymälä/varasto 2004-2005 myymälä muutokset 2020 myymälän ja leipomon muutos	
Pinta-ala, kerrosala m ²	1242, lämpökeskus 370 ja myymälä 872	
Tilavuus m ³	6800	
Kerrosluku	1+lämpökeskuksen kohdalla kellari	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen alapuolelta lämmöneristetty	
Ulkoseinärakenteet	Tiili-villa-tiili/betonirakenteinen alkuperäinen osa Profiilipelti, teräsrunko varastotilat	KL3
Julkisivupinnoite	Rappaus (tiili) Profiilipelti, varastotilat	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset	KL3
Väliseinät	Puurakenteinen myymälä	

	Tiilirakenteinen lämpökeskus, auto- ja konekorjaamon osat	
Välipohja	Puurakenteiset	
Yläpohja	Puurakenteiset kattoristikot	
Kattomuoto	Harjakatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	KL2
Lämmöntuotto	Kaukolämpö, lämpökeskus	
Lämmönjako	Vesikiertoiset patterit	
Lämmin käyttövesi	Kaukolämpö	
Tulisijat	Ei ole	KL1
Ilmanvaihtojärjestelmä	Koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto, ei lämmöntalteenottoa	KL1
Kunnallistekniikka	Käyttövesiliittymä, vesi- ja viemärijärjestelmä kiinteistön alueen kunnalliseen verkostoon	
Muut huomiot	SPK keskuksessa Myllyranta alueen sähkömuuntaja, heikkokuntoinen SPK heikkokuntoinen	KL1

8.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet

Mymmäla varastorakennus on rakennettu alun perin 1954 toimien ensin alun perin etelän puoleiselta päädyltään Myllyn johtajien asuntona sekä talonmiehen asuntona. Muissa tiloissa sijaisti alkuvaiheessa autotalli- ja varastotilat.

Rakennuksen pohjoisen puoleisessa päädyssä on toiminut lämpölaitos 1962 alkaen, josta on tuotettu myllyalueelle omaan käyttöön energiaa ja jota on ryhdytty myymään ulos Liperin kirkonkylän tarpeisiin, myöhemmin Liperin Aluelämpö Oy:lle. Mymmälarakennus on toiminut 1970 luvulta 1997 asti laitospalveluiden ja tilasäiliöhuollon sekä kuljetuspalvelujen tiloina.

Laajennus ja muutos vuonna 1997 muutettiin nykyisen myymälän päädyssä olevien toimistotilat myymälätiloiksi ja rakennettiin kuormalavavarasto sekä tehtiin pieniä tilamuutoksia korjaamotiloihin. Lähde rakennuslupapaperustukset 10.6.1997, Suunnitteluryhmä Karrak Oy, Pekka Räsänen.

Rakennukseen on kohdistettu useita laajennuksia ja muutoksia toimintojen sekä Myllytoiminnan palvelujen kasvaessa. Toimenpiteet olleet laajentamis- ja muutostoimenpiteitä sekä muutoksia mm. asuntojen poistumisen osalta sekä myymälätilojen rakentamisena. Rakennuksen vanhin osa sijaitsee pohjoisosassa ja on punatiiliverhoiltu ja myötäilee Konttorirakennuksen, Meijerirakennuksen ja Juustolarakennuksen väriä ja muotoja. Osa lämpölaitoksen julkisivuista on vaaleaa asbestipitoista mineriittilevyä. Mymmälarakennuksen rannan puoleinen julkisivu on vaaleaksi rapattua pintaa ja myymälän varastoosa on profiilipeltiä. Mymmäläsiiven osuus on harjakattoinen, kun taasen varastorakennuksen katot ovat tasakattoisia.

Uusimmat vaiheet liittyvät vuonna 2019 tehtyyn muutokseen sisäpuolelle, kun Myllypuoti toiminta käynnistyi ja naapuritilaan rakennettiin leipomolle tilat.

Konekorjaamon kohdalla rakennuksessa sijaitsee sähkön muuntamokeskus ja sähköpääkeskus, jonka kautta koko alueen sähköistystä on hoidettu eri vuosikymmeninä. Nykyhetkellä

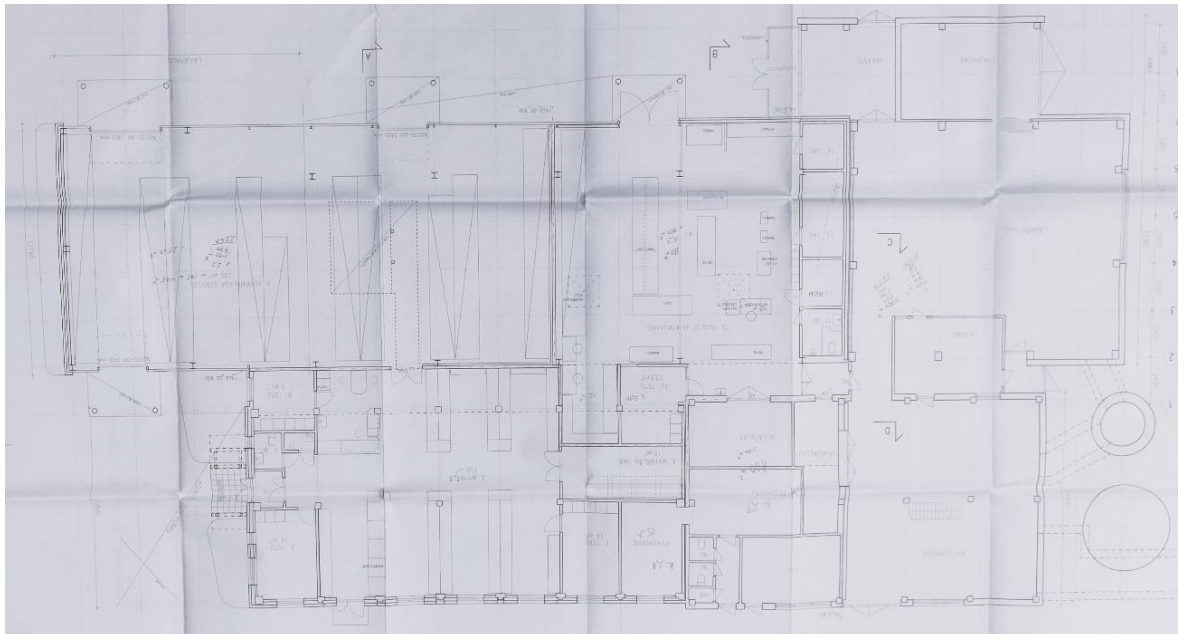

sähköpääkeskus palvelee kaikkia muita tiloja ja alueita paitsi erillisellä tontilla sijaitsevaa vanhaa Juustolarakennusta (nykyinen Suomen Sänkytehdas).

Vuonna 1997 rakennukseen on kohdistettu muutostöimenpeitä ja rakennuksen eteläpuoleinen pääty muutettiin Liperin Osuusmeijerin myymäläksi, joka toimi mm. kuluttajakaupassa.

Käytettävissä olevien asiakirjojen perusteella alkuperäisten pintamateriaalien ja muutosten laadinnasta ei ole ollut käytettävissä dokumentteja. Piirustukset kohteen osalta ovat olleet vain teknisiä tilakokoihin ja rakentamisen toteuttamiseen liitettäviä, eikä arkkitehtuuriin viitattavia tarpeita ole huomioitu. Ulkoasultaan rakennus edustaa tyyppillistä teollisuusrakennamista pohjoispäädyn osalta ja myymäläsiiven osalta ryhdikästä toimistorakennusta.

Tekniikaltaan rakennuksen lämmitys- sähköistys- ja ilmanvaihtojärjestelmät edustavat rakentamisajankohdilleen tyyppillistä vaihetta. Nykyisin tiloissa on edelleen toimivat lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmät sekä sähköistys.

Kuva: Rakennuksen pohjapiirustus viimeisestä saneerauksesta. Lähde rakennuslupapiirustukset 10.6.1997, Suunnitteluryhmä Karrak Oy, Pekka Räsänen, Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Rakennus kuvattuna syksyllä 2021 takapuolen hallin puolelta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva. Rakennuksen vesikaton liittymärakenteita kuvattuna syksyllä 2021. Oikealla myymälä osa, vasemmalla kylmä varasto ja edessä punatiiliverhotut lämpölaitoksen rakennukset. Aavakax

Oy:n arkisto.

Kuva: Nykytilanne myymälärakennus lounasravintolasta ja puodista 1/2022. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Kellokorttijärjestelmä myymälän aulatilassa muistuttaa työaikaseurannasta. Kuva vuodelta 2022. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Valion pääjohtaja, vuorineuvos Erkki Ahola (keskellä) keskustelemassa meijerin toimitusjohtajan Matti Hämäläisen ja Valion teknillisen johtajan Pekka Yrjänheikin (selin) kanssa lämpökeskuksen sisätiloissa tutustumiskierroksen yhteydessä. Vasemmalla Liperin kun-
 tavalvaston varapuheenjohtaja Mauri Vänttinen.

Hakelämpökeskus käyttöön Liperin Osuusmeijerillä Lämpöä aikanaan myös kirkonkylään

Liperin Osuusmeijerin hakelämpökeskus otettiin virallisesti käyttöön keskiviikkona Valion pääjohtajan, vuorineuvos Erkki Aholan käynnistäessä laitoksen, toivot-
 taen samalla hyvää jatkoa uranuurtajille.

Hankkeen kokonaiskustannukset siirryttäessä kokonaan kotimaisen polttoaineen käyttöön ovat olleet 7 miljoonaa markkaa, sisältäen samalla lämmön myyntiin tarkoitetun laitteiston. Kattilalaitoksen teho on 4,57 MWh.

Kotimaisen energian eli puu- selsesti päätyi.
 hankkeen käyttö polttoaineena. Nyt käynnistetty 4.57 Mwh te-
 tuo mukanaan kymmeniä uusia nllinen johtaja Pekka Yr-
 työpaikkolakin. jänheikki toteut

Karjalaisen juttu 16.10.1962 Hakelämpökeskuksen käyttöönotosta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

8.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta ei ole suojeltu. Rakennuksessa toimii nykyisin lounasravintola, myymälä, leipomo, konekorjaamo, säiliöhuolto, sosiaalitoija, sähköpääkeskuksia, muuntamo, lämpökeskus ja huolto- ja korjaamotiloja sekä myymälän varastotiloja. Rakennuksen julkisivu on säilynyt tiiliverhouksen osalta hyvin myymäläsiiven oalta. Puuosat ja ikkunat sekä ulko-ovet ovat peruskorjauksissa uusittuja. Lämpölaitoksen osalta julkisivun elementti tiiliverhous on osin pahoin rapautuneet ja tippuneet pois.

Rakennus on myymäläsiiven (lounasravintola, myymälä, myymälän varasto ja leipomo) sisäpinnoiltaan tyydyttävä kuntoinen ja käyttökelpoinen. Rakennuksen korjaamo- ja huoltotila, sähköpääkeskus ja lämpölaitoksen tilat ovat heikkokuntoisia. Rakennus on suositeltavaa peruskorjata lähivuosina lämpölaitoksen tilojen ja korjaamo- ja huoltotilojen osalta. Myymäläsiiven osalta välittömiä korjaus- ja muutostoimenpiteitä sisätilojen toiminnallisissa tai pintarakenteiden osissa ei ole rakenteellisesti. Sen sijaan rakennuksen tekniset järjestelmät (sähköisyys, muuntamo, lämmitysjärjestelmät, sähköpääkeskukset, ilmanvaihto) vaativat erittäin laajoja ja raskaita peruskorjaustoimenpiteitä ja uusimisia, koska järjestelmien tekninen käyttöikä on päättynyt ja tekniikka sisältää erittäin runsaasti myös käytöstä poistettua toimimatonta tekniikkaa.

Rakennukseen Lämpökeskuksen kellari- ja pohjoispään osalta sisäilmanlaadun kannalta useita riskialttiita ratkaisuja ja materiaaleja, joiden kunto tulee selvittää tarkemmin ennen mahdollista peruskorjausta. Korjaustoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen sisältämät haitta-aineet ja asbesti sekä eläinperäiset epäpuhtaudet.

Rakennuksen kuntoarvion perusteella rakennukseen tulee kohdistaa rakennuksen toimivuuden, terveellisen sisäilman, tekniikan uusimisen ja rakennuksen käyttöiän jatkamiseksi vähintään seuraavia toimenpiteitä:

- Vesikaton uusiminen tasakattoisten kattoratkaisujen kohdilla, ja sadevesijärjestelmien uusiminen sekä kattoratkaisujen kosteudenhallintaan liittyviä muutos- ja korjaustoimenpiteitä.
- Myymälän varaston ikkuna- ja ovirakenteiden uusiminen energiatehokkuuden parantamiseksi tai vähintään perusparannustoimenpiteet. Nykyiset ikkunat ovat osin rikoontuneita ja ovet ovat hataria ja rikkinäisiä.
- KVV-verkoston peruskorjaus teknisen iän perusteella.
- Muuntamon siirtäminen pois rakennuksen sisältä.
- Sähköpääkeskuksen uusiminen kokonaisuudessaan.
- Kiinteistön sähköliittymän uusiminen.
- Tilojen valaistuksen uusiminen.
- Koko rakennuksen sähköjärjestelmän uusiminen.
- Lämpöverkoston ja teknisen tilan kojeiden sekä laitteiden uusiminen teknisen iän perusteella.

- Ilmanvaihtojärjestelmän parantaminen ja peruskorjaus lämmöntalteenotolla energiatehokkuuden parantamiseksi.
- Lämpölaitoksen kohdalla kellarikerroksen perusmuuri- ja alapohjarakenteiden kosteusvauriokorjaukset.
- Lämpölaitoksen alueella tiilijulkisivuverhouksen laajat korjaus- ja huoltotoimenpiteet pakkasrapautumisesta ja terästen korroosivaurioista johtuen.
- Yläpohjan läpivientien tiivistäminen ja lisälämmöneristäminen energiatehokkuuden parantamiseksi.
- Sadevesijärjestelmän uusiminen koko rakennuksen alueella.

9 Meijeri (nro 3), rakennustunnus 102404857F, 1c

Kuva: Meijerirakennus kuvattuna Meijeritieltä. Kuva arviolta 1930-1940-luvulta. Rakennuksen keskikohdassa ja vasemmalla sivustalla toimi meijeritoiminta ja oikealla korkealla osuudella myllytoiminta. Lähde: Museovirasto HK8045:1.

9.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Teollisuusrakennus, ei käytössä Meijerirakennus	KL1
Rakennustunnus	102404857F, 1c	
Rakennusvuosi	1906	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	1927 1939 1957 1964 1977 1978 vastaanottohalli 1979	
Pinta-ala, kerrosala m ²	1987	
Tilavuus m ³	8600	
Kerrosluku	3 + kellari (tekniikka ja tekniikkakäytävät)	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	

Perustukset	Betoni- ja kivirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen betonirakenne	KL1
Ulkoseinärakenteet	Tiili-villa-tiili Profiilipelti, teräsrunko varastotilat	KL2
Julkisivupinnoite	Tiili Profiilipelti, varastotilat	KL1 KL4
Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset	KL3
Väliseinät	Puurakenteinen asuntosiipi 2 kerros Tiili/betonirakenteiset	
Välipohja	Asuntojen kohdalla alalaattapalkisto Toimisto/teollisuustilat betonirakenteiset	KL1 KL3
Yläpohja	Puurakenteiset kattoristikot Betonirakenteinen, laboratoriotilat Teräsrakenteinen, laajennus 1978	
Kattomuoto	Harjakatto Tasakatto, vastaanottohalli	
Vesikate	Konesaumattu peltikate Kumibitumikermi, vastaanottohalli Vesikourut, pelti	KL1
Lastauslaiturit	Teräsbetonirakenteiset, portaat teräsrakenteiset Lastaussillan katoksen ulokepalkit ja niitä sitovat juoksupalkki teräsbetonia.	
Lämmöntuotto	Kaukolämpö, lämpökeskus, ei käytössä	
Lämmönjako	Vesikiertoiset patterit, ei käytössä	
Lämmin käyttövesi	Kaukolämpö	
Tulisijat	Ei ole	KL1
Ilmanvaihtojärjestelmä	Koneellinen tulo- ja poistoilmanvaihto, ei lämmöntalteenottoa. Ei käytössä	KL1
Kunnallistekniikka	Käyttövesiliittymä, vesi- ja viemärijärjestelmä kiinteistön alueen kunnalliseen verkostoon	
Muut huomiot	Laajoja kosteus- ja homevaurioita ulkoseinä- ja ikkunarakenteissa, vesikaton vuotokohtia useissa kohdissa rakennusta, asuntojen kohdan välipohjat kosteusvaurioituneita. Rakennus 3D laserkeilattu 1/2021.	KL1

9.2 Rakennuksen historia ja muutokset

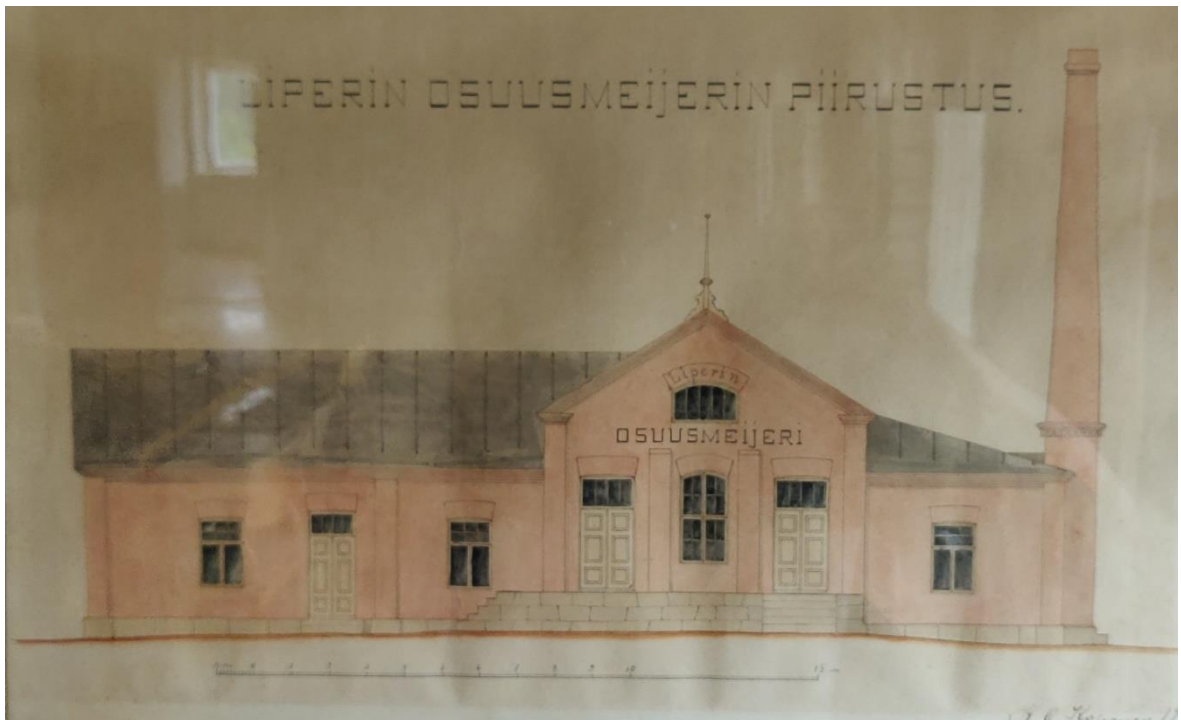
Osuuskunnan kokouksessa 29.1.1905 päätettiin ryhtyä rakentamaan meijeriä Karlstadin perikunnan maalla olevalle Rantakummulle. Rakennusmateriaaliksi meijerin osalta valikoitui tiili ja muiden rakennusten osalta puu. Samalla päätettiin sovittaa meijerin yhteyteen mylly. Meijeritoiminta uusissa tiloissa alkoi 20.3.1906.

Meijerin rakennustyötoimikuntaan kuuluivat johtaja V. Juntunen, opettaja K.H. Koponen sekä maanviljelijät J. Hyvärinen, K.H. Lundholm, K. Pötsönen, H. Varis ja O. Räsänen. Osuusmeijerin perustustyöt aloitettiin heinäkuussa ja muuraus syyskuussa 1905. Pitkän ja lämpimän syksyn

ansiosta saatiin seinät talven tullen pääosin pystyyn ja joulukuussa päästiin ja koneiden asennukseen.

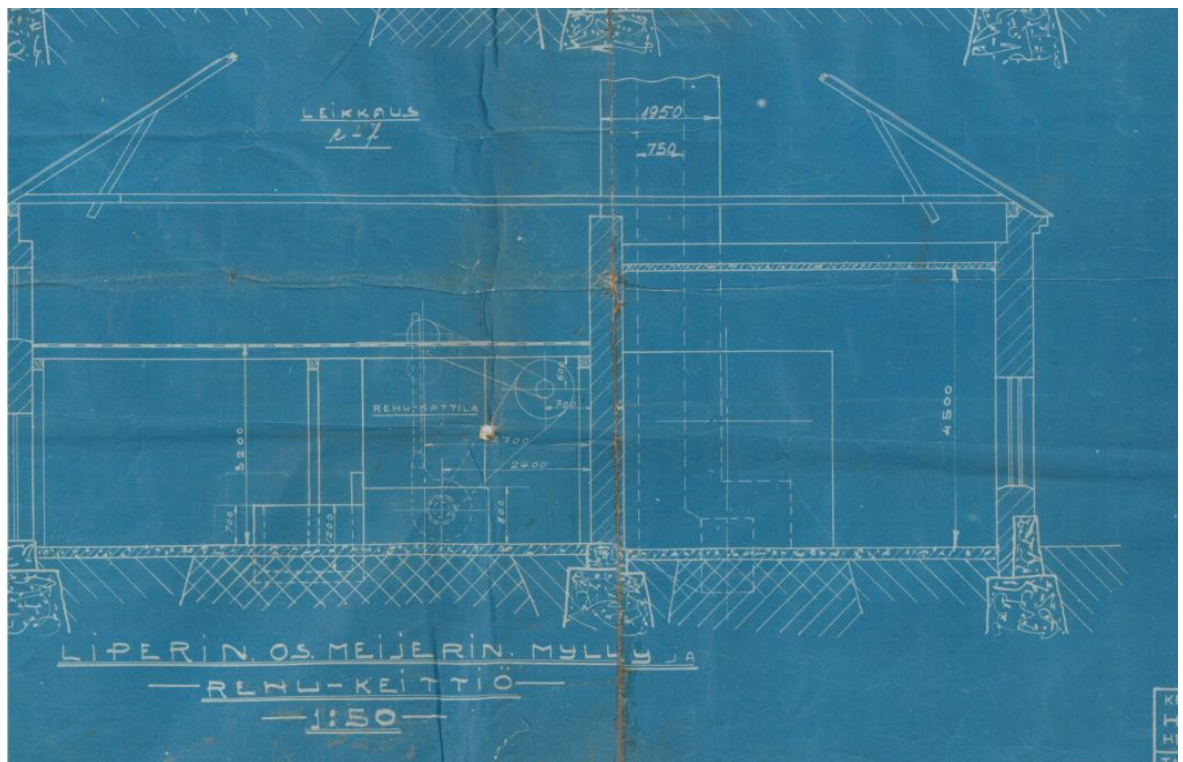
Rakennus, koneisto ja kalusto maksoivat 47.017 markkaa. Tästä summasta oli koneistojen ja kalustojen osuus 19.257 markkaa, meijeri- ja myllyrakennuksen 21.990 markkaa sekä viereisen asuin- ja ulkorakennuksen 5.500 markkaa. Meijeri rakennettiin alun alkaen maitomeijeriksi. Meijerin rakentamiseen osallistuivat kaikki meijerin jäsenet. Hiekkaa ja mukulakiviä oli kunkin ajettava kuorma lehmää kohden tai korvattava laiminlyönnistä 50 pennin sakko. Myöhemmin lisättiin veloitteita vielä kuormalla osuutta kohti. Laiminlyönnistä seurasi nyt jo peräti 75 pennin veloitus osuudelta.

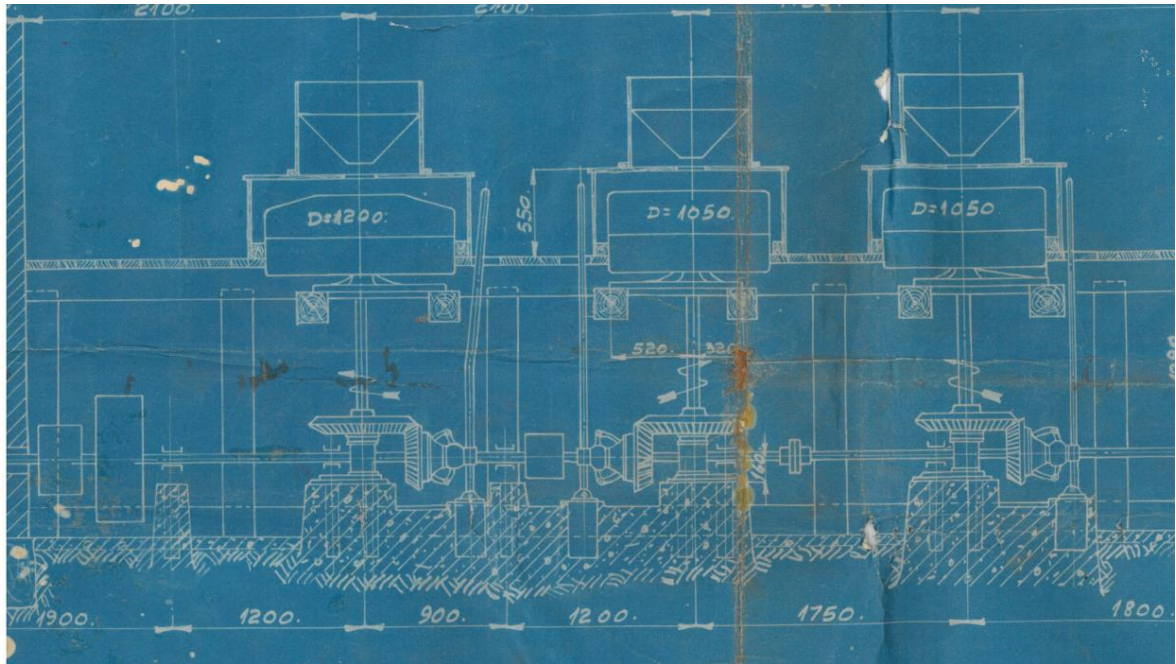
Kuva: Meijerirakennus piirustus vuodelta 1906. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Julkisivupiirustus rakennuksen alkuperäisestä vaiheesta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Osapiirustus meijerin myllyn rehu-keittiön kohdalta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Osapiirustus myllyn koneistuksesta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

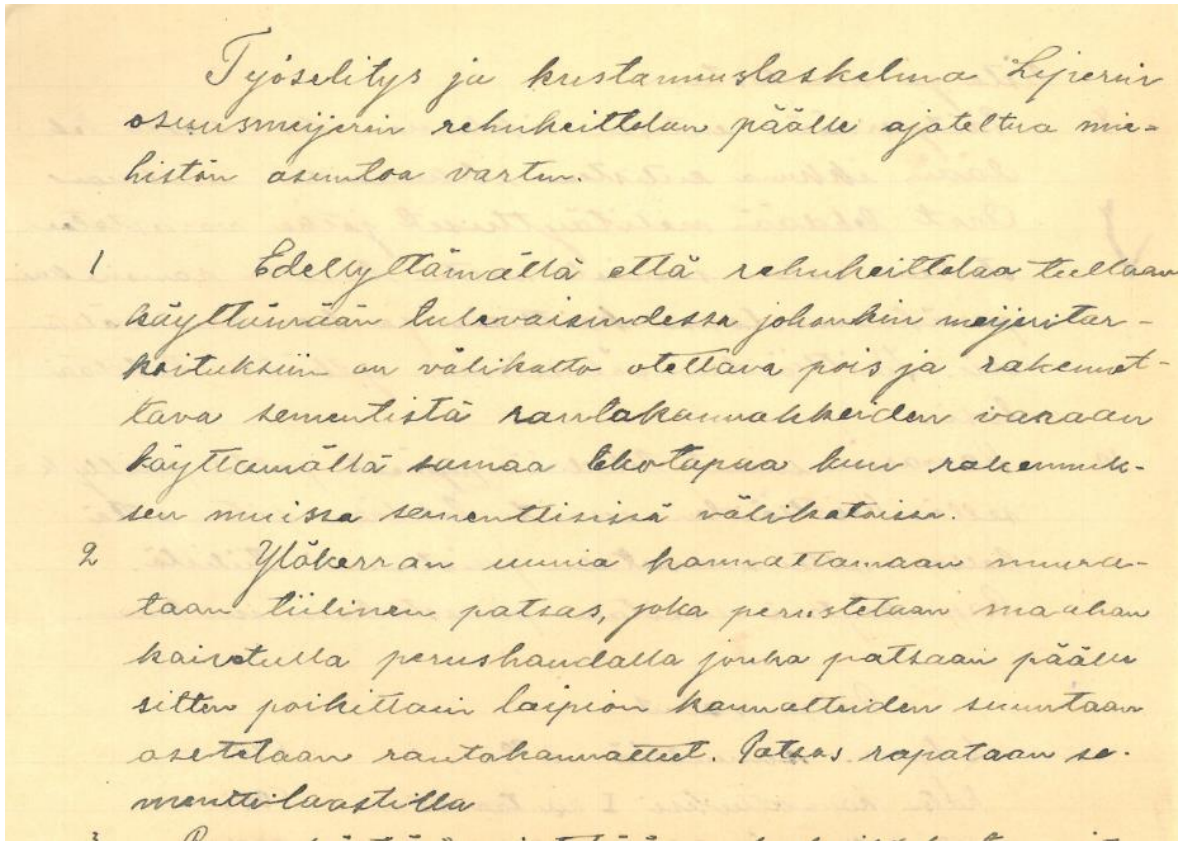
Maailmansodan syttyminen vaikutti myös Liperin Osuusmeijerin toimintaan ja vuonna 1916 harkittiin jopa Osuuskunnan kokouksessa meijerin lakkauttamista. Lakkauttamisen sijaan meijerin toiminta päätettiin panna seisomaan elokuussa 1917. Toiminnan katkos jäi lyhyeksi ja kesti vain saman vuoden joulukuuhun.

Meijerin perustamisesta lähtien myllytoiminta on ollut mukana toimintoja. Mylly perustettiin meijerin yhteyteen jo meijerin rakentamisen yhteydessä ja vuonna 1918 sitä huomattavasti laajennettiin. Meijeri toimi vuoteen 1918 saakka vuokratontilla, kunnes Osuuskunta osti meijerin tontin A. Karlstadin perillisiltä 30.000 markalla. Samoihin aikoihin harkittiin myös saha- ja sähkölaitoksen perustamista, mutta hankkeesta luovuttiin rahanpuutteen vuoksi.

Vuonna 1927 meijeri koki ensimmäisen tulipalon, joka tuhosi rakennuksen puuosat. Vakuutusten avulla tuhoutuneet osat saatiin korjattua. Vuonna 1945 tehtiin päätös vehnämyllyn rakentamisesta ja laitos valmistui vuoden 1949 lopussa. Pesulan toiminta meijerirakennuksessa alkoi vuonna 1951. Koneet asennettiin tilapäisesti meijerin kattilahuoneeseen. Sitten pesula sijoittui vanhan myllyn rakennukseen kunnostettuihin tiloihin.

16.7.1956 pidetyssä osuuskunnan kokouksessa hyväksyttiin uusi meijeri ja laajennus ja muutostyö ohjelma. Valion rakennusosasto edellytti mm. maidon vastaanottopuolen laajentamista sekä säiliöhuoneen ja henkilökunnan sosiaalisten tilojen rakentamista. Uudistuksen kokonaistilavuus oli 1500 m³. Rakennustöihin päästiin vuoden 1957 syyskuussa. Laajennus- ja muutostyöt sisälsivät myös asuntojen rakentamisen 2. kerrokseen. Asunto-osassa sijaitsi mm. ylimeijeristin ja koneenhoitajan huoneet, jotka olivat isompia omilla WC-tiloilla.

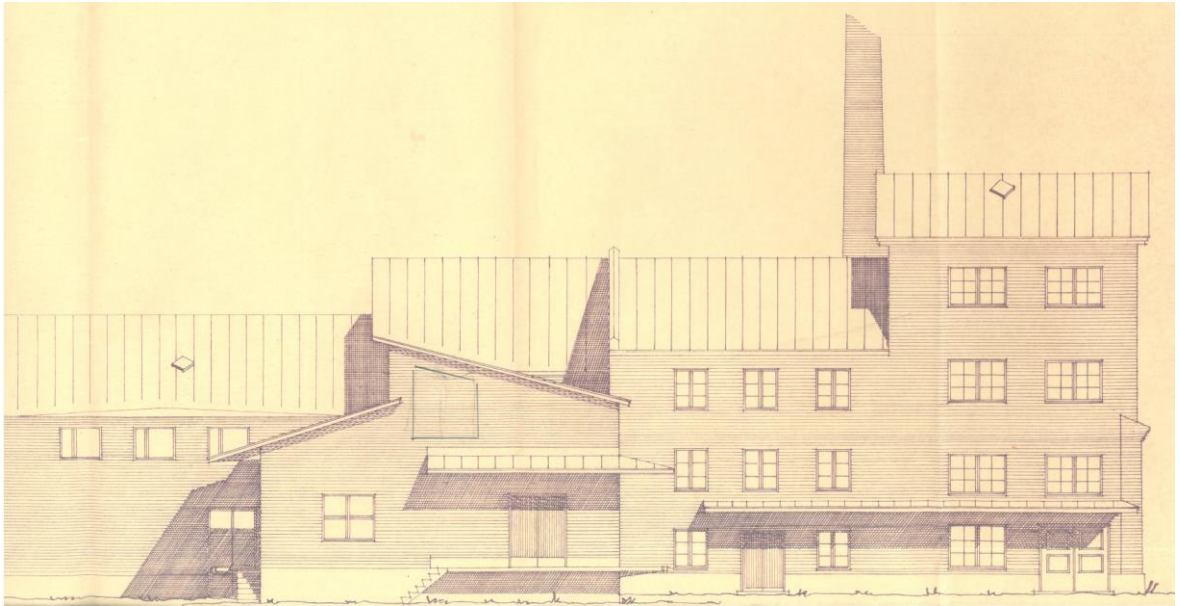

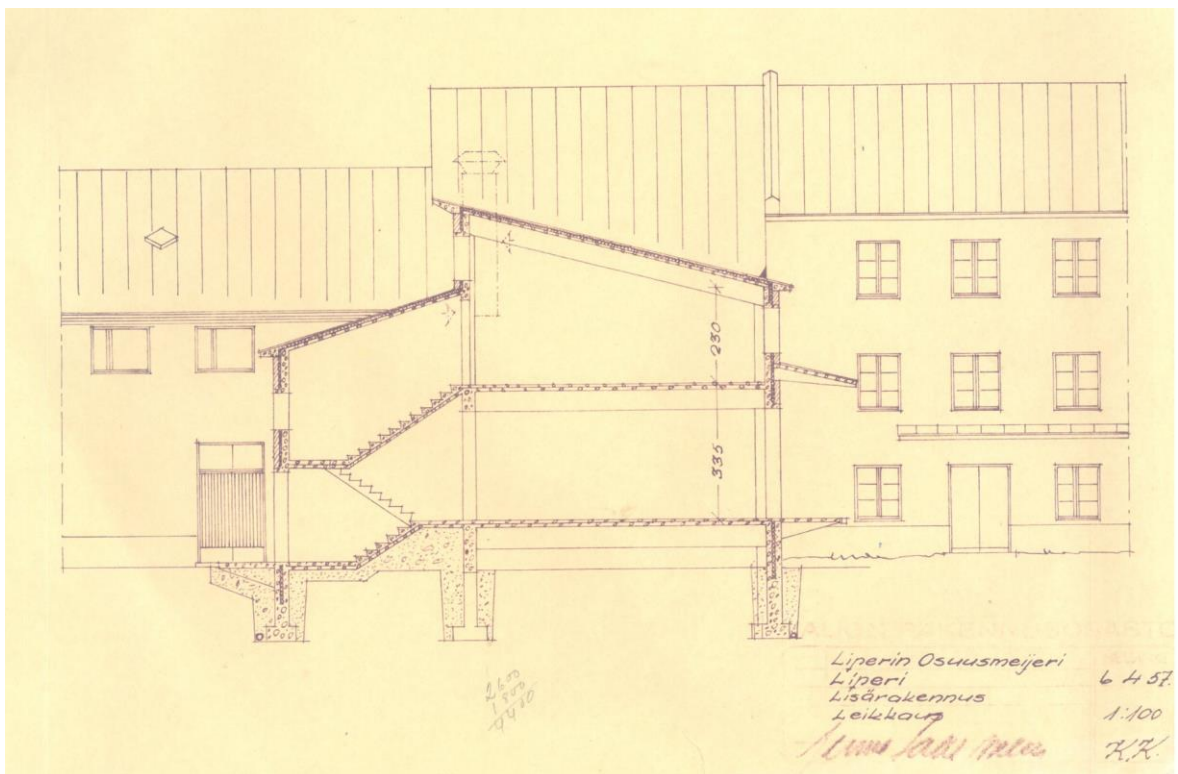
Kuva: Osakopio työselityksestä ja kustannuslaskelmasta Liperin osuusmeijerin rehukeittämön päälle ajatellun miehistö asuntoa varten. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Suunnitelmat laati Valion rakennusosastolta arkkitehti Laasmaa. Laajenuksen yhteydessä uusittiin myös rakennuksen vesi- ja viemärijohtoverkosto pääosiltaan sekä sähköverkosto kokonaisuudessaan. Myös ruismyllyä uusittiin merkittävästi vuonna 1957. Korjauksen yhteydessä korotettiin mylly rakennuksen ullakko kerrosta niin, että uusille elevaattoreille ja neumaattisille jauhon siirto laitteelle saatiin tarpeelliset tilat. Myös muu koneisto uusittiin pääosiltaan. Myllylaitos oli tämän jälkeen täysin ajanmukaiset kunnossa ja vastasi tullimyllylle asetettavat vaatimukset. Muutostöiden loppukatselmus toimitettiin 1958 heinäkuussa. Vehnämyllyä kunnostettiin seuraavan kerran vuosina 1960–1961 uusilla laiteinvestoinneilla.

Meijerin harjoittama myllytoiminta koki takaiskun toisen tulipalon vuoksi 5.2.1962. Palovaikutus korvasi aiheutuneet vahingot. 5.5.1962 hallintoneuvosto teki päätöksen uuden myllyrakennuksen ja siihen liittyvien viljan vastaanoton, kuivaamon ja varaston rakentamisesta.

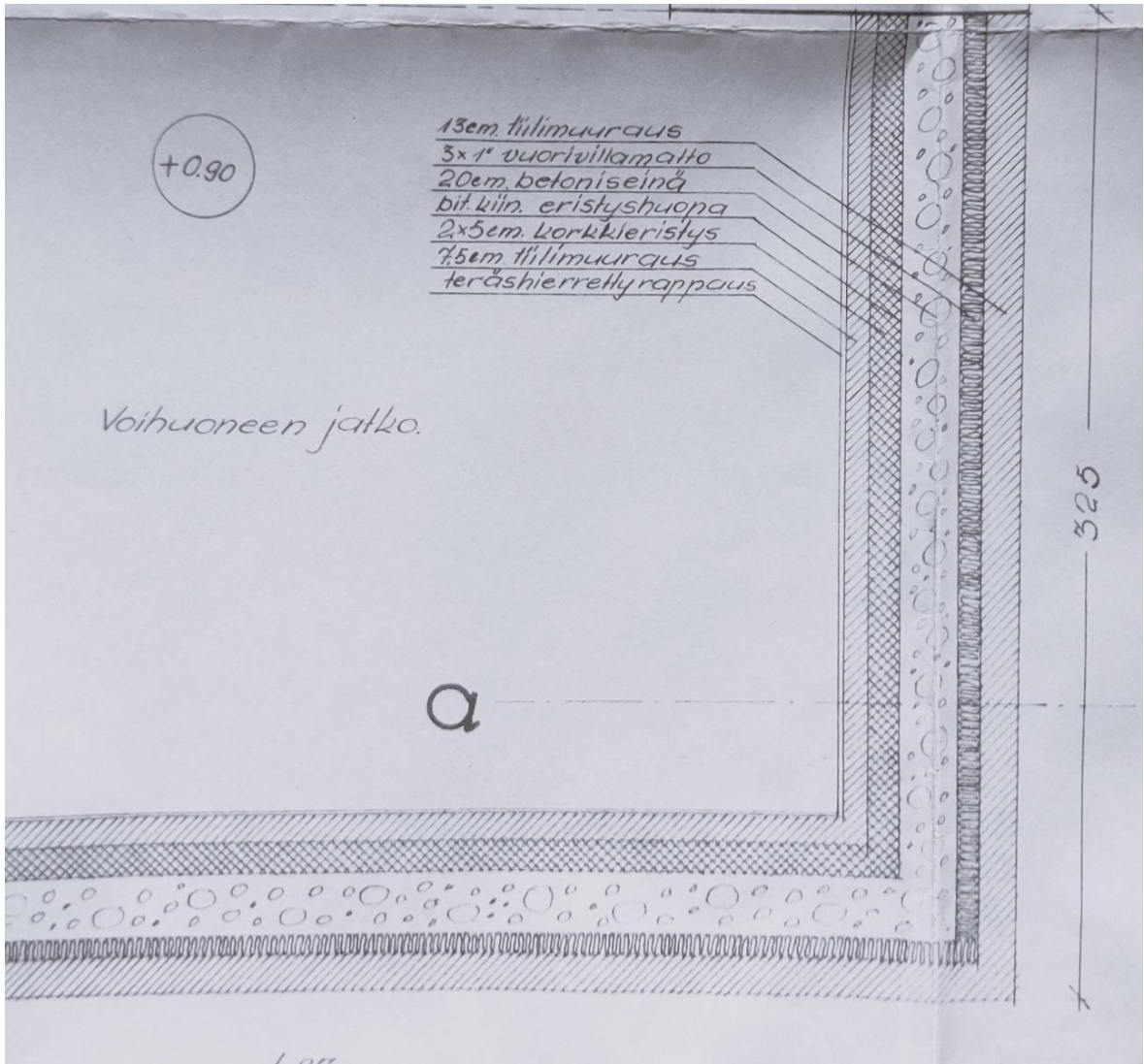

Kuva: Rakennuksen julkisivu 1957 kun lisärakennuksen ja laajennuksesta tehtiin suunnittelua. Kuvan oikeassa nurkassa oleva myllysiiven 4.kerroksien osa tuhoutui tulipalossa 1962 ja rakennusta mataloitettiin yhtenäiseksi 3.kerroksiseksi korjausten yhteydessä ja samanaikaisesti rakennettiin kokonaan uusi myllyrakennus viereen 1963. Lähde Rakennuslupapiirustukset 6.4.1957, Aavakax Oy:n arkisto.

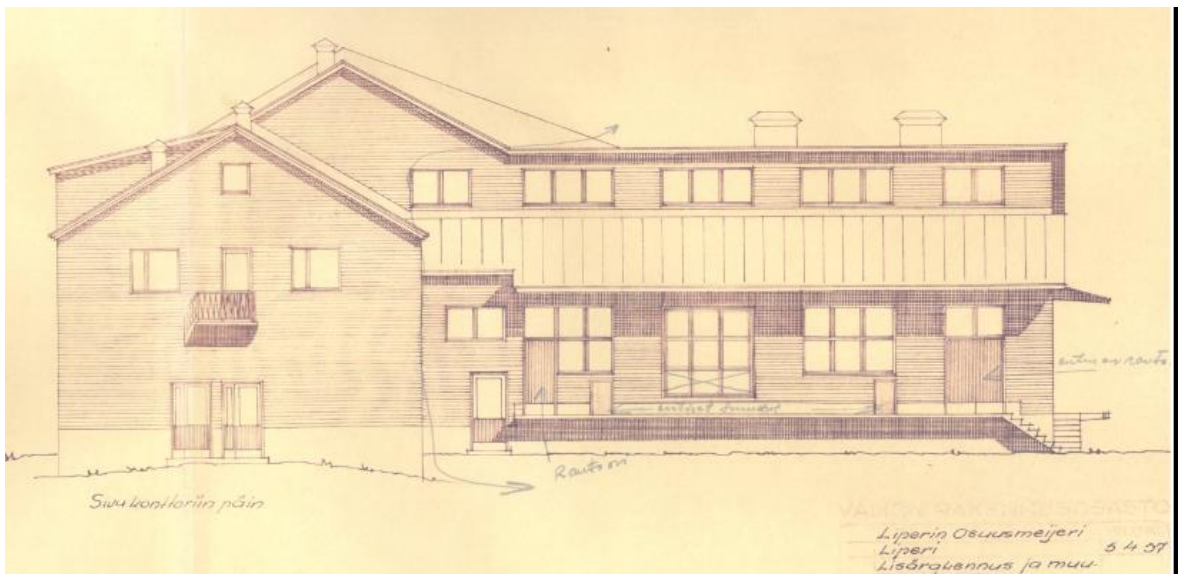

Kuva: Rakennuksen poikkileikkaus, lisärakennuksen, muutoksen ja laajennuksen osalta 6.4.1957. Lähde Rakennuslupapiirustukset, Aavakax Oy:n arkisto.

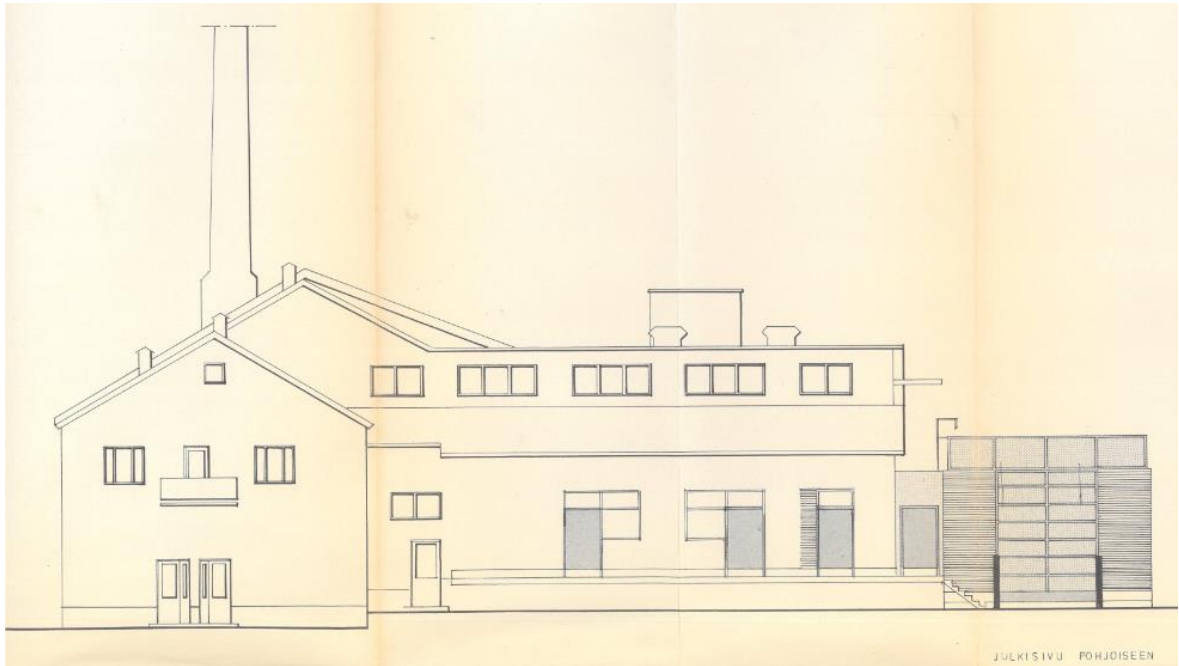

Kuva: Rakenneleikkausyksityiskohta voihuoneen jatkeen rakenteista. Perusmuuri ja alapohjarakenteessa kaksinkertainen lämmöneristys vuorivillamatolla ja paisutella korkilla. Lähde: rakennussuunnitelmat 25.2.1952, Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Meijerirakennuksen laajennus ja muutos vuodelta 1957. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Meijerirakennuksen maidon vastaanottotilat, laajennus 1978. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: 3D laserkeilauskuva Meijerirakennuksesta vuodelta 2021, kuvankäsittely Autodesk ReCap, Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

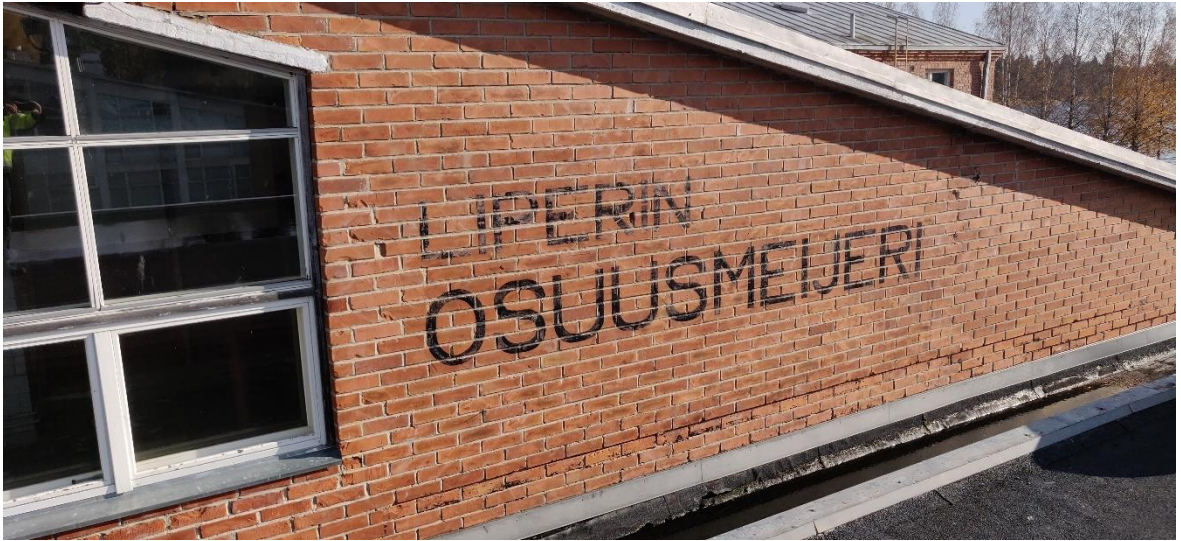

Kuva: Meijerirakennuksen maidon vastaanottotilat. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

vuon

Kuva: Meijerirakennuksen hapatusosasto ja kirnuamistilat. Kuva vuodelta 2020. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Meijerirakennuksen julkisivua, vanha teksti säilynyt julkisivussa hyväkuntoisena. Kuva vuodelta 2021. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

LÄMMIN RUOKA	3 20
LEIPÄANNOS	0 42
MAITOLASI	0 17
PIIMÄ	0 17
PUURO	1 18
KAHVI	0 34
TEE	0 34
LULLA	0 50
LEIPOMON ULLA	
VOILEIPÄ	0 67
KARJALANPIIRAKKA	0 67
SÄMPYLÄ	0 84
TUOREMEHU	0 34
KAAKAO	0 42
J-GURTTI	0 42
PIMPAT	1 35
JÄLKAUOKER	- 80

Kuva: Meijerirakennuksen keittiön hinnasto vuodelta 2008. Kuva vuodelta 2020. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Keittiö Meijerirakennuksen asunnoissa. Kuva vuodelta 2020. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

9.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta on suojeltu kaavamerkinnällä sr.

Rakennus toimii nykyisin kausivarastona. Rakennuksen julkisivu on säilynyt tiiliverhouksen osalta kohtuullisen hyvin, vaikka rapautumista on paikoitellen todettavissa lähes kaikilla seis-toilla. Puuosat ja ikkunat sekä ulko-ovet ovat käyttöään lopussa ja ovat huonokuntoisia.

Rakennuksen entinen maitohuone-sali on pinnoiltaan huonokuntoinen, maali – ja tasoite sekä lattia klinkkerilaatoitukset ovat osin irti suuriltakin alueilta. Vanha maidon käsittelytilat ovat pinnoiltaan heikkokuntoisia. Porrashuoneet rakennuksessa ovat hyväkuntoisia ja hyvin säilyneitä betonirakenteisia portaikkoja. 2. kerroksen keittiö, laboratoriotilat ovat heikkokuntoisia ja pahoin kosteusvaurioituneita. 2. kerroksen kokous/ruokailutilat ovat heikkokuntoisia. 2. kerroksen sosiaali- ja saunaosastot ovat tyydyttävässä kunnossa. Rakennuksen asuntolasii-ven huonetilat ovat heikkokuntoisia ja kaikkien huoneiden osalta pahoin kosteus- ja homevaurioituneita. Rakennuksen perustukset ovat kivi/betonirakenteisia ja ne ovat säilyttäneet hyvin kuntosaa. Sen sijaan rakennuksen vesikatto on pahoin rikkoontunut ja aiheuttaa vesivaurioita ja kosteusongelmia niin rakennuksen ulkoseinä- kuin välipohjarakenteisiin. Maidon vastaanottotilojen (laajennus 1978) vesikatto- ja ulkoseinärakenteet ovat kosteusvaurioituneita. Tekniset järjestelmät ovat käyttökkelvottomia ja järjestelmiä ei voida käyttää.

Rakennus on suositeltavaa peruskorjata lähivuosina laajamittaisesti. Maidon vastaanottotilojen (laajennus 1978) on purettavissa merkittävien puuteiden takia sekä laajennus osa ei sovi millään muotoa rakennuksen muotoon historiallisiin rakenteiden muotoihin.

Korjaustoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen sisältämät haitta-aineet ja asbesti sekä eläinperäiset epäpuhtaudet.

Rakennuksen kuntoarvion perusteella rakennukseen tulee kohdistaa rakennuksen toimivuuden, terveellisen sisäilman, tekniikan uusimisen ja rakennuksen käyttöään jatkamiseksi vähintään seuraavia toimenpiteitä:

- Vesikaton uusiminen koko rakennuksen alueella ja sadevesijärjestelmien uusiminen sekä kattoratkaisujen kosteudenhallintaan liittyviä muutos- ja korjaustoimenpiteitä.
- Yläpohjan kosteusvauriokorjaukset koko rakennuksen alueella (laaja peruskorjaus).
- Asuintilojen ulkoseinä- ja välipohjarakenteiden laajat kosteusvauriokorjaukset.
- Alapohjarakenteiden kosteusvauriokorjaukset (koko rakennuksen alue).
- Kellarin huoltotunnelin ja kellarin alapohjarakenteiden sekä perusmuurin kosteusvauriokorjaus.
- Ulkoseinärakenteiden kosteusvauriokorjaukset koko rakennuksen alueella.
- Rakennuksen ikkuna- ja ovirakenteiden uusiminen energiatehokkuuden parantamiseksi.
- KVV-verkoston peruskorjaus teknisen iän perusteella.
- Sähköpääkeskuksen uusiminen kokonaisuudessaan.
- Kiinteistön sähköliittymän uusiminen.
- Tilojen valaistuksen uusiminen.
- Koko rakennuksen sähköjärjestelmän uusiminen.
- Lämpöverkoston ja teknisen tilan kojeiden sekä laitteiden uusiminen teknisen iän perusteella.

- Ilmanvaihtojärjestelmän uusiminen ja peruskorjaus lämmöntalteenotolla energiatehokkuuden parantamiseksi.
- Sadevesi- ja salaojajärjestelmän uusiminen koko rakennuksen alueella.
- Maanpinnan muotoilu rakennuksen vierustalla siten, että piha- ja sadevedet eivät pääse valumaan perustuksiin ja ulkoseinärakenteisiin.

10 Juustola (nro 4), sijaitsee tontilla 426-405-32-63

Kuva: Rakennus kuvattuna syksyllä 2021. Näkymä meijerille päin. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

10.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Teollisuusrakennus, käytössä entinen juustola-haihduuttamo	
Rakennustunnus		
Rakennusvuosi	1962	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	1976 laajennus	
Pinta-ala, kerrosala m ²	1791	
Tilavuus m ³	8949	
Kerrosluvu	2 kellarissa tekniikka ja tekniikkakäytävät	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen betonirakenne	
Ulkoseinärakenteet	Tiili-villa-tiili, lasirakenteet	
Julkisivupinnoite	Tiili ja lasi	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset	
Väliseinät	Tiili/betonirakenteiset	
Välipohja	Toimisto/teollisuustilat betonirakenteiset	
Yläpohja	Teräsbetonirakenteinen	
Kattomuoto	Harja/lapekatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	
Lämmöntuotto	Kaukolämpö, lämpökeskus	
Lämmönjako	Vesikiertoiset patterit	
Lämmin käyttövesi	Kaukolämpö	
Tulisijat	Ei ole	

Ilmanvaihtojärjestelmä	Koneellinen tulo- ja poisto	
Kunnallistekniikka	Käyttövesiliittymä, vesi- ja viemärijärjestelmä kiinteistön alueen kunnalliseen verkostoon	
Muut huomiot	Kiinteistö ei kuulu Myllyranta tonttiin. Kellarissa olevat huoltotunnelit/tekniikka yhteydessä Meijerirakennukseen ja lämpölaite-rakennukseen.	

10.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet

Maidon jalostus suuntautui kuitenkin yksinomaan voin valmistukseen ja 1950 luvun viimeisinä vuosina meijerin johto vakaasti pohtii juustolan rakentamista. Todettiin, että juustola kevennäisi samalla ratkaisevasti alati vaikeutunutta vain kuoritun maidon palautustilannetta. 1960 hallitus osti suunnitteilla olevaa juustola ja muita vastaavia tarpeita varten vanhan meijeri tontin vierestä 9.282 m² suuruisen maa-alueen. Veden saannin varmistamiseksi Liperin osuusmeijeri liitettiin jäseneksi perustettuun Liperin Vesiosuus-kuntaan. Samalla ryhdyttiin meijerin liiton, Valion ja Hankkijan asiantuntija- apua käyttäen suunnittelemaan uuden juuston rakentamista.

Rakennuksen on suunnitellut Valion teknillinen osasto vuonna 1961. Rakennus on valmistunut vuonna 1962. Valion rakennus osastolla suunnittelusta vastasi arkkitehti Jermo Laosmaan. Rakennuksessa sijaisti alkuvaiheessa juustola ja suolaustilat, varastot sekä siihen liittyvä kuivaamo-osasto. Juustolasta tulevan heran sekä kuoritun maidon ja myös täysmaidon kuivaamisen tilat. Juustola ja kuivaamorakennuksen alaosat oli tehty ylimääräiseksi varastotilaksi. Meijerin hallintoneuvosto hyväksyi rakennussuunnitelman lopullisesti huhtikuun 28. päivänä 1961. Urakkasopimus joensuulaisen rakennustoimisto Y.I. Immosen kanssa tehtiin 19.7 samana vuonna. Rakennusten pohja kaivuutyöt alkoivat välittömästi. Rakennustyöt edistyivät niin nopeasti, että harjannostajaisia voitiin viettää jo 17.11.1961. Lähikuukausien aikana meijerin alueelle valmistuivat lämpökeskus ja peruskorjaus vanhalle toimisto-asuinrakennukselle.

Maidon jalostus päättyi alueella ja ko. rakennuksessa vuonna 2004. Tämän jälkeen juustolarakennus toimi muutaman vuoden ajan myllytoimintojen varastona, kunnes se myytiin tontteineen teollisuusyritys Särmetille. Särmetin liiketoiminta ajautui konkurssiin vuonna 2013 ja tämän jälkeen rakennus on ollut muutaman yrittäjävaihdoksen jälkeen mm. puuteollisuuden tehdas tiloina.

10.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta ei ole suojeltu. Rakennus toimii nykyisin tuotantotiloina. Rakennuksen julkisivu on säilynyt tiiliverhouksen osalta kohtuullisen hyvin. Puuosat ja ikkunat sekä ulko-ovet ovat alkuperäisiä.

Rakennus on sisäpinnoiltaan tyydyttävä kuntoinen ja käyttökelpoinen. Rakennuksen kellaritiloissa on sisäilmanlaadun kannalta useita riskialttiita ratkaisuja ja materiaaleja, joiden kunto

tulee selvittää tarkemmin ennen mahdollista peruskorjausta. Korjaustoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen sisältämät haitta-aineet ja asbesti.

11 Lämpökeskus (nro 5), rakennustunnus 102404871X, 2 sijaitsee tontilla 426-405-32-62

11.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Lämpökeskus. Käytössä	KL 3
Rakennustunnus	102404871X, 2	
Rakennusvuosi	1962	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	Ei tiedossa	
Pinta-ala, kerrosala m ²	370	
Tilavuus m ³	2740	
Kerrosluvu	2 lämpökeskuksen kohdalla kellari	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen alapuolelta lämmöneristetty	
Ulkoseinärakenteet	Tiili-villa-tiili/betonirakenteinen alkuperäinen	
Julkisivupinnoite	Rappaus (tiili)	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset	
Väliseinät	Tiilirakenteinen	
Välipohja	Betonirakenteiset	
Yläpohja	Puurakenteiset kattoristikot	
Kattomuoto	Harjakatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	
Lämmöntuotto	Kaukolämpö, lämpökeskus	
Lämmönjako	Vesikiertoiset patterit	
Lämmin käyttövesi	Kaukolämpö	
Tulisijat	Ei ole	KL1
Ilmanvaihtojärjestelmä	Ei tiedossa	KL1
Kunnallistekniikka	Käyttövesiliittymä, vesi- ja viemärijärjestelmä kiinteistön alueen kunnalliseen verkostoon	
Muut huomiot	Kellarissa olevat huoltotunnelit/tekniikka yhteydessä Meijerirakennukseen ja lämpölaite-rakennukseen. Sähköliittymä sijaitsee kiinteistön Myllyranta 426-40532-67 puolella.	KL1
Savupiippu	Tiilirakenteinen, korkeus ? kuntoluokkaa ei ole määritelty, ei tiedossa	
Öljysäiliö	1974 betonirakenteinen, kunto ja käyttö ei tiedossa	

11.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet

ARK ja rakennussuunnittelu Valion teknillinen osasto vuodelta 1961. Rakennus valmistui 1962. Valion rakennus osastolla suunnittelusta vastasi arkkitehti Jermo Laosmaan. Tiloihin sijoittui lämpökeskus ja höyrykattilahuone, Pohjois-Karjalan sähkön käytössä oleva muutamo-tila (2 kpl 300 KWA muuntamoita), korjaamo ja pukuhuonetilat. Urakkasopimus joensuulaisen rakennustoimisto Y.I. Immosen kanssa tehtiin 19.7.1961. Rakennusten pohja kaivuutyöt alkoivat välittömästi. Rakennustyöt edistyivät niin nopeasti, että harjannostajaisia voitiin viettää jo 17.11.1961. Höyrykattilan saatiin katsastus kuntoon 2.3.1962 josta alkaen kaikki meijerin tarvitsema höyry ja lämpö on saatu uudesta lämpökeskuksesta. Lämpökeskus on täysin automatisoitu ja siihen liittyy välittömästi polttohakkeen valmistuslaitos hakkureineen ja automaattisesti toimivine hakkeen kuljetuslaitteineen.

11.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta ei ole suojeltu. Rakennus toimii nykyisin tuotantotiloina. Rakennuksen julkisivu on säilynyt tiiliverhouksen osalta kohtuullisen hyvin. Puuosat ja ikkunat sekä ulko-ovet ovat alkuperäisiä.

Rakennus on sisäpinnoiltaan tyydyttävä kuntoinen ja käyttökelpoinen. Rakennuksen kellaritiloissa on sisäilmanlaadun kannalta useita riskialttiita ratkaisuja ja materiaaleja, joiden kunto tulee selvittää tarkemmin ennen mahdollista peruskorjausta. Korjaustoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen sisältämät haitta-aineet ja asbesti.

Kattilahuoneen ja sen alapuolella olevissa kellaritiloissa on merkittäviä kosteusvaurioita ja tilat ovat epäkäytännölliset.

Liperin Aluelämpö Oy:lle on myyty lämpöä kaukolämpöverkostoon vuodesta 19xx lähtien. Lämmön myynti on ollut noin kolmannes energian kokonaistuotannosta ja sen kasvu on perustunut suunnitelmalliseen verkoston laajenemiseen. Energian tuotantoon käytettiin pääasiassa osuusmeijerin jäsenistöltä hankittua haketta. Lähde: Toimintakertomus 1984 Liperin Osuusmeijeri.

12 Hakevarasto ja varasto (nro 8), varastorakennus, 3b

Kuva: Kuvassa varasto ja hakevarastorakennus. Kuva vuodelta 1983. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

12.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Kylmä varastotila. Käytössä Kausisäilytys	KL4
Rakennustunnus		
Rakennusvuosi	1962	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	Ei tiedossa	
Pinta-ala, kerrosala m ²	317	
Tilavuus m ³	2400	
Kerrosluku	1	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen alapuolelta lämmöneristetty	
Ulkoseinärakenteet	Peltiprofiili, teräsrunko, ei lämmöneristetty	
Julkisivupinnoite	Peltiprofiili	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Metalli	
Väliseinät	Ei ole	
Välipohja	Ei ole	
Yläpohja	Teräsrakenteiset kattoristikot	
Kattomuoto	Pulpettikatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	KL4
Lämmöntuotto	Ei ole	
Lämmönjako	Ei ole	

Lämmin käyttövesi	Ei ole	
Tulisijat	Ei ole	
Ilmanvaihtojärjestelmä	Ei ole, painovoimainen	
Kunnallistekniikka	Ei ole	
Muut huomiot	Liittyy hakevarastoon	

12.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet

Rakennus on suunniteltu alun perin varastotiloiksi lisääntyneen varastointitarpeiden takia. Rakennus on alkuperäisessä asussaan ja siihen ei ole kohdistettu peruskorjaustoimenpiteitä. Hakesiilovarastorakennuksen on alun perin suunnitellut Valion Tekninen osasto. Laajennus ja muutostöimenpiteet on suunnitellut myös Valion Tekninen osasto 23.12.1982. Lähde rakennuslupapiirustus.

Kuva: Varastohallin sisätilat. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

12.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta ei ole suojeltu. Rakennus toimii nykyisin kausivarastona. Rakennuksen julkisivu on säilynyt peltiprofiilin osalta hyvin. Ikkunat ja ulko-ovet ovat toimintakuntoisia.

Rakennus on sisäpinnoiltaan tyydyttävä kuntoinen ja käyttökelpoinen. Rakennus on suositeltavaa peruskorjata lähivuosina vesikaton osalta.

Rakennuksen kuntoarvion perusteella rakennukseen tulee kohdistaa rakennuksen käyttöön jatkamiseksi vähintään seuraavia toimenpiteitä:

- Vesikaton peruskorjaus ja paikkakorjaukset.
- Ulko-ovien käynti- ja mekaanisten toimintojen korjaus- ja huoltotoimenpiteet.

13 Hakevarasto (nro 8), varastorakennus, 3a (sijaitsee tontilla 426-405-32-62)

Kuva: Hakevarasto sijaitsee varaston kyljessä lähellä öljysäiliötä. Hakekuljettimen kautta hake siirretään lämpölaitokseen. hakevarasto, korkeampi punainen rakennuksen osa. Kuva vuodelta 1983. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

13.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Hakevarasto, käytössä	KL4
Rakennustunnus		
Rakennusvuosi	1962	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	Ei tiedossa	
Pinta-ala, kerrosala m ²	162	
Tilavuus m ³	1230	
Kerrosluku	1	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen alapuolelta lämmöneristetty	
Ulkoseinärakenteet	Peltiprofiili, teräsrunko, ei lämmöneristetty	

Julkisivupinnoite	Peltiprofiili	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Metalli	
Väliseinät	Ei ole	
Välipohja	Ei ole	
Yläpohja	Teräsrakenteiset kattoristikot	
Kattomuoto	Pulpettikatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	
Lämmöntuotto	Ei ole	
Lämmönjako	Ei ole	
Lämmin käyttövesi	Ei ole	
Tulisijat	Ei ole	
Ilmanvaihtojärjestelmä	Ei ole, painovoimainen	
Kunnallistekniikka	Ei ole	
Muut huomiot	-	

Rakennus on suunniteltu alun hakevarastoksi, jossa käytössä se edelleen on. Rakennus on alkupe-
räisessä asussaan ja siihen ei ole kohdistettu laajoja peruskorjaustoimenpiteitä. Muutokset liitty-
vät tekniikan uusimiseen/korjaamiseen. Hakesiilo-varistorakennuksen on alun perin suunnitellut
Valion Tekninen osasto. Laajennus ja muutostoimenpiteet on suunnitellut myös Valion Tekninen
osasto 23.12.1982. Lähde rakennuslupapiirustus.

13.2 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta ei ole suojeltu. Rakennus toimii nykyisin hakevarastona. Rakennuksen julkisivu on
säilynyt peltiprofiilin osalta hyvin. Ikkunat ja ulko-ovet ovat toimintakuntoisia.

Rakennus on sisäpinnoiltaan tyydyttävä kuntoinen ja käyttökelpoinen. Rakennus on suositel-
tavaa peruskorjata lähivuosina vesikaton osalta.

Rakennuksen kuntoarvion perusteella rakennukseen tulee kohdistaa rakennuksen käyttöään
jatkamiseksi vähintään seuraavia toimenpiteitä:

- Vesikaton peruskorjaus ja paikkakorjaukset.

14 Mylly (nro 7)

Kuva: Myllyrakennus kuvan etualalla. Kuva vuodelta 1983. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

14.1 Rakennetyypit ja talotekniikka

Käyttötarkoitus, nykytilanne	Teollisuusrakennus, purettu Myllyrakennus	-
Rakennustunnus	ei ole	
Rakennusvuosi	1963	
Peruskorjausvuodet ja muutokset	1967 tasovarasto 1969 viljasiilot 1972 viljasiilot 1981 viljasiilot 1993 viljasiilot	
Pinta-ala, kerrosala m ²	2150	
Tilavuus m ³	5570	
Kerrosluku	5	
Rakennustapa	Paikalla rakennettu	
Perustukset	Betonirakenteiset	
Alapohjarakenteet	Maanvarainen	
Ulkoseinärakenteet	Tiili-villa-tiili	
Julkisivupinnoite	Tiili	
Ikkuna- ja ovirakenteet	Puurakenteiset	
Väliseinät	Ei tiedossa	
Välipohja	Hirsirakenteinen, vain osin betonirakenteinen	
Yläpohja	Puurakenteiset kattoristikot	
Kattomuoto	Harjakatto	
Vesikate	Konesaumattu peltikate	

Lämmöntuotto	Ei ole	
Lämmönjako	Ei ole	
Lämmin käyttövesi	Ei ole	
Tulisijat	Ei ole	
Ilmanvaihtojärjestelmä	Ei ole	
Kunnallistekniikka	Ei ole	
Muut huomiot	Rakennus ja teräsrakenteiset viljasiilot purettu 10-2020-1/2021.	

14.2 Rakennuksen historia ja muutosvaiheet

Meijerin harjoittama mylly toiminta koki takaiskun tulipalon vuoksi 5.2.1962. Palovakuutus korvasi kuitenkin aiheutuneet vahingot. Uuden myllyn rakennuksen rakentamista teki hallinneuvosto päätöksen kokouksessa 5.5.1962. Tästä käynnistyi pikaisesti uuden rakennuksen suunnittelu ja toimintojen siirto kokonaan uuteen rakennukseen, jolloin Meijerirakennuksesta vapautui tilojen meijeritoiminnoille. Uusi myllyrakennus siihen liittyvine viljan vastaanottotiloineen, kuivaamotiloineen ja varasto-osastoinen valmistui vuonna 1963. Silloiset ajanmukaiset nykyaikaisella laitteilla varustetun myllyrakennuksen kokonaistilavuus oli nyt 5000 m³.

Rakennus on toiminut rakentamisen jälkeen myllyrakennuksen tuhoutumiseen asti myllytoiminnassa. Rakennuksessa oli tuotantotilojen kohdalla viisi kerrosta, varastotilat olivat kahdessa kerroksessa. Kellari toimi varastotiloina ja neljä muuta täyttyivät myllyistä ja niiden putkistoista ja laitteistoista. Tilat muokkaantuivat vuosien saatossa jatkuvasti vähitellen myllytoiminnan tarpeiden mukaisesti. Pienitehoisia koneita uusittiin, puisia putkistoja vaihdettiin nykyaikaisempiin metallisiin. 1980-luvulla ruista jauhavat kivimyllyt korvattiin vasaramyllyillä. Henkilöstö työskenteli pääosin toisessa, maantasolla olevassa kerroksessa. Lähettämö ja varasto sijaitsivat matalassa siivessä. Viljan vastaanotto ja varastointi oli sijoitettu eteläosan 8 siiloon.

1987 myllyn yhteydessä aloitti myyntipiste, jossa hoidettiin jauhojen, rehujen, lypsykarjatarvikkeiden, puhdistus- ja säilöntäaineiden myynti sekä myllyn rahaliike kokonaisuudessaan. Myyntiseuranta ja perintä suoritettiin tietokoneella. Lähde Liperin Osuusmeijeri, vuosikertomus 1987.

Uuden myllyn merkittävin investointi, viljasiilojen laajennus, valmistui 1993, aikaan, jolloin luomuviljojen markkinat laajenivat. Investointi käsitti siilopattereiden rakentamisen ja maksoi kokonaisuudessaan 2,5 miljoonaa markkaa. Siiloston käyttöautomaatiikka tietokoneohjelmineen mahdollisti monipuoliset käyttömahdollisuudet sekä laadunvarmistuksen leipäviljan jauhatukseen, kasvaan luomu-tuotantoon sekä vahvistuvaan omaan rehuuonantoon. Lähde Liperin Osuusmeijeri toimintakertomus 1993.

Viljaa lajiteltiin myllyssä vuoteen 2007, jolloin rehunvalmistuksessa siirryttiin rakeistukseen. Liperin Mylly tuotti tavanomaisia rehuja omalla tuotemerkillään vuoteen 2012. Luomurehuja valmistettiin vuodesta 2012 yhdessä silloisen Raisioagron, nykyisen Lantmännen Agron kanssa rahtivalmistussopimuksella. Rehulaitoksen valmistuskapasiteetti oli rakeisten rehujen osalta enimmillään noin 3000 tonnia. Vuonna 2014 vehnäkoneisiin lisättiin vielä valssituoleja niiden tehon nostamiseksi.

Liperin Mylly työllisti viimeisinä vuosinaan alle kymmenen henkilöä. Yksi vastasi myllyn toiminnasta (myynti, raaka-ainehankinnat, markkinointi), luomusopimukset sekä

viranomaistarkastukset). Mylläri tunsu parhaiten myllyn prosessit ja myllyn toimintaan liittyvät laitteet. Lisäksi oli myllyöntekijöitä, joiden päivittäisenä vastuuna oli tuotantoprosessin hoitaminen.

Liperin Mylly käsitteli sekä tavanomaista- että luomuviljaa ja sillä oli omat tuotemerkkinsä.

Rakennuksen tuotantotilojen ja varastojen alueelle ei kohdistunut merkittäviä peruskorjauksia tai muutoksia sen historian aikana. Rakenteellisesti rakenneosat olivat alkuperäisessä asussaan. Rakennuksesta on olemassa niukasti säilyneitä piirustuksia.

Kuva: Myllyrakennus 2019 tuotantotilojen kohdalta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Myllyrakennus 2019 varastotilojen kohdalta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Myllyrakennus 2019 siilojen kohdalta. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva. Myllyn tuotantotilat. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Myllyn tuotantotilat. Kuvassa näkyy välipohjarakenteina olevat kantavat puu- ja hirsirakenteet, hirsipilareita sekä lattian puurakenteet. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Liperin Myllyn tuotteita. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

14.3 Rakennuksen nykytila ja kuntoarvio

Rakennusta tuhoutui tulipalossa 5.6.2020. Tulipalon seurauksena rakennuksen tuotantotilat ja varastotilat tuhoituivat. Teräsrakenteiset viljasiilot säilyivät runkorakenteiden ja pintaverhouksen osalta kunnossa. Rakennusta ei ole voitu enää peruskorjata tulipalon jälkeen vaan se piti purkaa perustuksia myöten. Viljasiiloille ei ollut käyttöä ja ne purettiin perustuksineen lopulta tammikuun 2021 alkuun.

Kuva: Myllyrakennus tuhoutui tulipalossa 5.6.2020. Rakennuksen rauniot purettiin syksyllä 2020 ja osin tulipalossa vaurioituneet siilot helmikuussa 2021. Lähde: Aavakax Oy:n arkisto.

Kuva: Myllyrakennus etupihalta kuvattuna. Puiset välipohjarakenteet tuhoutuneet täysin ja julkisivu/ulkoseinärakenne säilynyt vain osittain kantavien betonirakenteiden osalta. Lähde: Aava-kax Oy:n arkisto.

15 Nykytila alueesta

Nykytilanteessa 2022 Myllymiljööön alueella on aktiivista liiketoimintaa lähes kaikissa rakennuksissa vanhaa, puista asuin/konttorirakennusta lukuun ottamatta. Asuin- ja konttorirakennus toimii toimisto- ja asutokäytössä, meijerirakennus varasto- ja huoltotiloina, myymälärakennuksessa on lounaskahvila ja leipomo sekä huolto- ja kuljetusalan yritysten toimitiloja. Lämpölaitos tuottaa edelleen ja näillä näkymin vuoteen 2026 Liperin Aluelämmölle energiaa. Entisessä juustolarakennuksessa toimii huonekalutehdas. Myös alueen varastotilat ja hakevarasto ovat aktiivisessa käytössä.

Myllymiljöö on suosittu kesätapahtumien pitopaikka. Viime vuosina väkeä alueelle ovat vetäneet muun muassa harrasteajoneuvo- ja perinnetapahtumat, Liperin Leipäpäivä, toritapahtumat sekä lukuisat muut pienemmät tapahtumat. Myllymiljöö koetaan tutuksi ja läheiseksi paikaksi tulla.

Liperin kunnan vetämän Kirkkolahden kehittämishankkeen vuonna 2021 toteuttaman yleisökyselyn vastauksissa tuotiin esille myös Myllymiljöö. Alue nähtiin tärkeänä kirkonkylän kehittämisen kannalta ja sinne toivottiin tulevaisuudessakin tapahtumia, elämää ja vireyttä. Meijerirakennus sai osansa maininnoista nimenomaisesti erilaisen liiketoiminnan mahdollistajana. Alueen toivottiin tukevan jatkossa koko Kirkkolahden, mutta myös koko kunnan matkailun kehitystä.

16 Johtopäätökset

Myllymiljööön alueen rakennusten suunnittelu ja toteutus kertovat Liperin alueen osuusmeijerin ja Valion rakennusteknisen toiminnan historiasta, joka oli vuosikymmenten ajan sangen laajaa. Alueen rakennettu ympäristö on ajallisesti hyvin kerroksellinen ja toiminnallisesti monipuolinen. Myllymiljöö alue antaa omalta osaltaan hyvää käsitystä Liperin kirkonkylän ja osuusmeijeritoiminnan liike- ja elinkeinoelämän, teollisuuden, liikennöinnin ja asumisenkin historiasta. Alueen toiminnot ovat liittyneet samanaikaisesti ja vahvasti sekä kunnan liikekeskustaan, satamaan ja kirkkoalueeseen.

17 Liitteet

Liite 1. Aikajana alueen kehitymisestä 1895–2022

18 Lähdeluettelo

Kirjallisuus

Enwald: Liperin Osuusmeijeri IL, 50-vuotis kertomus 1902 – 1952 (Kirjapaino osakeyhtiö maakunta, Joensuu 1952)

Hämäläinen, Jänntti, Karttunen, Laaninen, Leppänen, Nenonen, Pusa, Puustinen: Liperin meijerivuosisata (Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 1995)

Virkkunen (toim.): Yhteistyössä ylevyytemme sovussa suutuutemme. Historiikka ja muistelmia alkua ajoilta Rääkkylässä. (Verkkojulkaisu)

Toimintakertomukset

Liperin Osuusmeijeri 1965

Liperin Osuusmeijeri 1977

Liperin Osuusmeijeri 1981

Liperin Osuusmeijeri 1984

Liperin Osuusmeijeri 1985

Liperin Osuusmeijeri 1988

Liperin Osuusmeijeri 1990

Liperin Osuusmeijeri 1991

Opinnäytetyö

Väänänen Teemu, Lindroos Saku, Laserkeilaus Liperin Meijerirakennuksen 3D-mallinnuksessa ja laserkeilauksen mittatarkkuus, opinnäytetyö. Karelia ammattikorkeakoulu 9/2021.

Internetlähteet

Facebook ryhmä, Liperi eilen, tänään, huomenna

<https://www.facebook.com/groups/899449843803621/>

<https://www.finna.fi/Record/museovirasto.9777E0AFE6A114C5F33700F83A2CE6C4>

<https://yle.fi/uutiset/3-6723987>

<https://www.liperi.fi/-/liperin-mylly-uuden-vaiheen-edessa>

<https://yle.fi/uutiset/3-11386392>

<https://kotiseutu-uutiset.com/kolumnit/paatoimittajalta/2009/02/19/yli-sadan-vuoden-historia/>

<https://www.karjalainen.fi/maakunta/liperin-palaneen-myllyn-alue-suunnitellaan-uuteen-kayttoon-talven-aikana-historiallisesti-arvokas-miljoo>

Haastattelut

Kari Huikuri 15.2.2022 (entinen Liperin Mylly johtaja)

Mikko Sormunen, 16.9.2021 (pitkäaikainen työntekijä, mylläri Liperin mylly)

Juha-Pekka Löfgren 9.2.2022 (Myllytalkkari)

Reetta Juvonen 15.2.2022 (entisen isännöitsijän tytär, asunut alueella)

Muut

Liperin rakennettua kulttuuriympäristö 2015, GCG Arkkitehdit, FCG suunnittelu ja tekniikka Oy

Kirkonkylä_asemakaavaselostus_kulttuuriympäristöt ja rakennuskanta_ote, Jaakko Pöyry Infra (Liperin kunta)

Rakennusinventointi 2003_ote, Liperin kunta (Liperin kunta)

Kirkonkylä_Asemakaavaselvotus:kortteli 66_ote (Liperin kunta)

Kirkonkylä_asemakaavaselostus_Rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaismuistot_ote (Liperin kunta)

Valokuvat, Aavakax Oy:n arkisto

Inventointiluettelot, Liperin kunnan rakennusvalvonta

Kuvamateriaalia, Pohjois-Karjalan museo (Mikka Vestman)

Ohjeistusta materiaalihankintaan, Kansallisarkisto, Joensuun yksikkö

Myllymiljöön alueen kehitys 1895-2022

